

İDRİS BAKKAL

İçindekiler

BAHÇESARAY

ISSN-1304-7744

Kırım Türkleri
Kültür ve Yardımlaşma Derneği
İstanbul Şubesi

Dernek Adına Sahibi

Celal İÇTEN

Yazı İşleri Müdürü

Özgür Karahan

Yazışma Adresi

Dr. Ahmed İhsan Kırımlı
Kırım Tatar Türkleri Kültür Evi
Akkoyunlu Sok. No: 52
Çapa - İstanbul

İletişim

Tel. : (212) 534 92 31

Faks: (212) 635 26 11

Bahçesaray Gazetesi
bahcesaray@vatankirim.net

www.bahcesaray.org

Dernek

istanbul@kirimdernegi.org

www.kirimdernegi.org

www.kirimturkleri.com

Baskı

HAS Matbaacılık

Asmalı Çeşme Sok. 6/7

Sultanahmet - İstanbul (212) 518 22 97

Bahçesaray QHA abonesidir.

- 3 .. Başyazı - Celâl İÇTEN
- 5 .. Türk Dünyasının Sadık Evlâdı: Kemal Çapraz - Mustafa A. KIRIMOĞLU
- 6 .. Arkadaşım Kemal Çapraz - Celâl İÇTEN
- 7 .. Kemal Çapraz ve Kırım - Zafer KARATAY
- 10 .. Vatan Kırım'da Okullar Açıldı. Ama... - Özgür KARAHAN
- 12 .. Kemal Çapraz
- 14 .. Kurbanlarımızı Kırım'da Keselim
- 15 .. Kırım Hanlığı Kronolojisi - XVII Oğuz ÇETİNOĞLU
- 19 .. Amerika ve Kırım Tatarları - Zafer KARATAY
- 20 .. Dobruca'daki millî faaliyetin önderleri için açılan davalar - 3- Saim Osman KARAHAN
- 30 .. Bahçesaray Çeşmesi - Şükrü ELÇİN

Kapak foto : Kemal Çapraz

Okuyucularımıza teşekkür ederiz

Bahçesaray bugün 30 ülkeden 10000 kişiye ücretsiz olarak ulaşıyor. 7000 dergi postaya veriliyor geri kalanı elden dağıtılıyor. Kırım, Türkiye, Almanya, ABD, Avustralya, Belçika, Bulgaristan, Fransa, Hollanda, İngiltere, İsviçre, Japonya, Kanada, Kazakistan, Kırgızistan, Kosova, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Litvanya, Macaristan, Moldova, Özbekistan, Romanya, Rusya, Polonya, Tataristan, Türkmenistan, Ukrayna ve Yunanistan'daki okurlarımıza, üniversite kütüphanelerine, sivil toplum kuruluşlarına gönderilen gazetemizi okumasını istediğiniz Kırım dostlarınızın adreslerini de bize ulaştırabilirsiniz.

Aidatlarınız ve bağışlarınız için derneğimizin hesap numaraları

İŞ BANKASI - Şehremini Şb. : 1195740

Bahçesaray sizlerin katkısıyla büyüyor. Okuyucularımıza teşekkür ederiz.

Bahçesaray Dergisi

Bahçesaray'a gönderilen yazılar basılsın, basılmasın iade edilmez. Yazıların sorumluluğu yazarlara aittir.

Yayın türü : Yerel Süreli Yayın. - İki ayda bir yayımlanır. - Üyelerimize ücretsiz dağıtılır.



Sevgili Okuyucular ve Kırım Dostları,

Ben Kırım ve Kafkasya bölgesinde yaşanan bazı devletleri ve Rusya arasındaki gerginliği çok kısa ve kendime göre yorumlayacağım. Rusya tabii ki Kırım'ı kendine bağlamak isteyecektir. Bunun için de elinden geleni yapmaya çalışacaktır.

Avrupa'da daha önce doğu bloğu olarak bildiğimiz ülkelerin hepsi NATO üyesi oldular ve Avrupa birliğine girdiler. Ukrayna'nın da NATO üyesi olma hazırlığı Gürcistan'ın batıya yakınlaşması ve Türkiye ile iyi ilişkileri neticesinde kulakları ve kuyruğu kesilen Rusya tabii ki can havliyle saldıracak. Rusya'ya böyle yaralar değil kesin sonuç alacak hareketler lazım.

Ruslar Tatarların tarihi topraklarından çıkan enerjiyi satarak hayatlarını sürdürüyorlar. Yani Tatar petrollerinin geliri ile dünyaya kafa tutuyorlar. Altınorda imparatorluğu topraklarında yaşayan binlerce Müslüman Türk Tatarı dünyayı ve dünyadaki gelişmeleri yakinen takip ediyorlar. İmkân ve fırsat verilirse neler olabileceğinin hesaplarını iyi yapmak lazım.

Karadeniz çevresindeki bu gelişmeler Vatan Kırım'da yaşayan ve vatan mücadelesine devam eden kahraman milletime birlik ve beraberlik içinde hareket etmenin önemini gösteriyor. Millî Meclis ve Millî Kurultay kararlarına göre hareket edilirse hiçbir kuvvet bizleri vatanımızda rahatsız edemez ve milli birliğimizi bozamaz. Çok sağlam durmalıyız. Ukrayna ve Rusya'daki bu gelişmeler diyasporada yaşayan bizleri de daha akıllıca davranmaya sevk ediyor.

Bizler de Millî Meclis ve Millî Kurultay kararlarını takip edip, ona göre demokratik kurallar içinde mücadelemize devam etmeliyiz. Milli kimliğimizi koruyacak yaşatacak faaliyetlere destek vermeliyiz

Kırım'da halen 10 çocuğumuzdan sadece bir tanesi millî mektebe gidebiliyor. Diğerleri Ukrayna ve Rus okullarında sadece Kırım Tatarcası dersliklerine gidebiliyor.

Kırım dışında yaşayan bizler en çok Türkiye'mizde yaşıyoruz. Türkiye devleti demokratik bir ülkedir. Türkiye'de bir siyasi yaşam vardır. Bu siyasi yaşam içinde olanlar ve onları yaşamaları için destekleyen bizler daha organize olabilirsek Kırım için çok şeyler yapabiliriz.

Genel Başkanımız Dr Ahmed İhsan KIRIMLI'nın Kırım için çalışmaları ve yaptıklarından ders almalıyız ve danışarak onun engin tecrübelerinden istifade etmeliyiz.

Zamanın Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL 1994'te Kırım'ı ziyaretinde Kırım'da 1000 konut yapma sözü vermişti. Geçen yıllar içinde Türkiye Cumhuriyeti bu sözünü tutarak Kırım Tatarlarının sürgünden dönüşüne katkıda bulundu. Kuşkusuz bu önemli yardım Demirel'in uzun zaman yardımcılığını ve bakanlığını yapan Dr Ahmed İhsan KIRIMLI'NIN akıllıca çalışmalarının neticesidir.

Kırım'dan gelen Kırımlı öğrencilerin Türkiye'mizde üniversitelerde okuması için kontenjan ayrılmasında Mustafa A.Cemil KIRIMOĞLU'nun milleti için verdiği mücadelenin Türkiye'de tanınması ve hayranlık duyulmasının payı büyüktür. Tabii ki bu öğrenci işini de Ahmed amcamız takip etti ve hayata geçirdi. Bunun gibi çok örnekler vermek mümkün.

Mücadelemizin ışığı Mustafa Abdülcemil KIRIMOĞLU'dur. Onun ışığının aydınlattığı yolda vatanımızda hür ve bağımsız olana kadar çalışacağız.

Vatan yolundaki mücadelemizde Allah hepimizin yardımcısı olsun.

Celal İÇTEN
Kırım Türkleri
Kültür ve Yardımlaşma Derneği
İstanbul Şubesi Başkanı
20.10.2008

KEŐIF ELEKTRONİK

Türk Dünyasının Sadık Evlâdı Kemal Çapraz



Türk dünyasının değerli insanı, aziz dostumuz, kardeşim Kemal Çapraz'ın aramızdan ayrılmasına halen alışmış değilim. Alışmak da zor. Ama Allah'ın emri, insanlar doğacak ve ölecek. Her canlı bunu yaşayacak. Ancak, insanlar yaşarken yaptıkları ile anılacaklar. Arkasında da yaptıkları kalacak.

Rahmetli Kemal kardeşim bir başkaydı. O büyük Türk Milletinin sadık evladı idi. Bazen canı pahasına, bazen ekmek parasını kaybetmek pahasına Türkün yaşadığı her bölgeye kalemi ile uzanmış, ideallerinden asla taviz vermemiştir. Cesur yürek Kemal Çapraz, Türkün yaşadığı her yerde, kalemi ile onların yanında oldu! Türklerin yaşadığı haksızlıklara korkmadan çekinmeden kalemi ile destek verdi. Onlarla ağladı, onlarla güldü. Bu kısa sayılabilecek şerefli ömründe o kadar çok işler yaptı ki, herhalde, Türk dünyasında mürekkebi dökülmemiş bölge kalmamıştır.

Kemal Çapraz kardeşim bir başka idi Kırım Türkleri için. Bir başka idi Kırım, Kemal Çapraz için. Kırım Türkleri sürgünden vatanlarına döndükleri zaman ilk o gelmişti Türkiye'den gazeteci olarak Kırım'a. O zaman tanıdım Kemal'i. İlk görmüştüm, göz yaşları süzülerek soru soran gazeteciyi. Bir daha hiç ayrılmadı bizden, her zaman bizimle oldu! Zaten Kırım ve Kırım Türkleri için yazdıkları ile hep bizimle olacak ebediyete kadar!

Türk dünyasının eşsiz evladı, sevgili Kemal kardeşim! Bir kez daha sana Allah'tan rahmet diliyorum. Ruhun şad, mekânın Cennet olsun!

Mustafa A. Kırımoğlu
Kırım Tatar Milli Meclisi Başkanı

reklam

ARKADAŞIM KEMAL ÇAPRAZ

Celal İÇTEN

Kemal Çapraz Kırım davasında omuz omuza olduğum yiğit bir arkadaşım. Pek çok etkinlikte, seyahatte, toplantıda, sohbette birlikteydik.

90lı yılların başında Türkiye Gazetesi'ndeki yazılarını takip ediyorduk. Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu'nun Türkiye ziyaretlerinin bazılarında yanımızda olmuştu. Çeçen lider Yandarbiyev ziyareti bir başka unutamadığım özel hatıradır.

Kemal'le çok seyahatimiz var, Avrupa ve İngiltere seyahatimiz var bende en çok iz bırakanı Cengiz Dağcı ile ilk buluşmamız idi. Bir ilk gerçekleşmişti.

Bu ziyareti Almanya Kırım dernek başkanı Rafet Karanlık düzenmişti. Avrupa'daki Türk derneklerini ziyaret ettik ve birlikte Kırım davasını, faaliyetlerimizi, yapmak istediklerimizi, Kırım'da kurban kampanyaları anlatarak kardeşlerimizle paylaştık. Daha sonra Londra'ya geçildi. Orada Cengiz Dağcı ile görüşecektik. Büyük yazar neredeyse bizi kabul etmeyecekti ama imdada Kemal yetişti. Cengiz Dağcı'nın Hanımı Regina hakkında yazdığı, Türkiye'de basılan kitabı Regina'yı yayın evi sahibi Kemal'e götürmesi için vermişti. Tam kapıdan dönerken Kemal kitabı çantasından çıkarıp takdim etti. Cengiz Dağcı'nın hanımına karşı sevgisi, kitabı koklaması hepimizi duygulandırdı ve evine bizleri ısrarla davet etti. Bu ziyarette Mustafa Köker de vardı ve bu seyahat Türkiye gazetesinde yazı serisi oldu ve arkasından Kemal gazeteden vefasızca çıkarıldı.

Rahmetli Kemal Çapraz Türk dünyası ve bilhassa Kırım konusunda çok üretken yazılar yazan görsel hazırlayan imkanlar nispetinde seyahat eden başarılı bir gazeteci idi.

Türk birliğini işaret eden Kırmımlı İsmail bey Gaspıralıya layık bir gazeteci olarak idealleri doğrultusunda tüm Türk dünyasını kucakladı. Bir fikir ve gönül adamı idi. Vatan Kırım'a ilk seyahati 1989 senesi SSCB - Türkiye futbol millî takımları arasında yapılan futbol maçı için gitmişti.

Kırım Türklerinin efsane lideri Mustafa A. Cemil Kırımoğlu ile bir araba içinde gizlice buluştu. Bayrak ve Kuran hediye etti. Türk basınında ilk kez onunla röportaj yaptı.

Kemal Çapraz, Zafer Karatay, Taner Kayan ile birlikte derneğimizin organizasyonu ile Kırım'a gidilmişti. Hatta Kemal bu Kırım seyahatinde polis tarafından gözaltına alınmıştı. Karasubazar Sarısu halkı polis merkezi önünde toplanarak tutuklular bırakılana kadar dağılmamışlardı.

Daha sonra rahmetli Kemal defalarca Kırım'a gitti. Kâh dertlere, sıkıntılara ortak oldu, kâh Kırmımlı sanatçılarla birlikte şarkılar söyledi. Kırım'da binlerce fotoğraf çekti. Ufuk Ötesi'nde Kırım'a ve Kırım Türklerine devamlı yer verdi. Cuma



Kemal Çapraz ve Celal İçten Ufuk Ötesi Gazetesi'nin kuruluş yıldönümü kutlamalarında.



Kemal Çapraz'ın ilk Kırım seyahatinde Yolbaşçımız Mustafa A KIRIMOGLU ile ilk röportajı. 15 Kasım 1989 (Z.Karatay arşivi)

konferanslarımıza koştı geldi; hep destek verdi.

Kemal kimseyi kırmazdı. Çok sakın aklınla hareket eden tam bir beyefendi idi. İnsanları kırmadan doğru bildiklerini söylemek ve yazmaktan çekinmeyen bir alp erendi.

Rahmetli Kemal Çapraz'ı hiç unutmayacağız. Allah'tan Rahmet diliyorum. Ailesinin ve Türk Dünyasının başı sağ olsun.

16.10.2008

KEMAL ÇAPRAZ VE KIRIM

Zafer KARATAY



Kemal Çapraz'ı kıymetli yazarımız Sevinç Çokum'un evinde tanıştım. Vefat ettiği, aramıza veda ettiği ay olan Eylül ayında, 1989 senesinin Eylül ayında tanışmıştık. Sevinç Çokum ile röportaja gelmişti. O tanıştırmıştı bizi. Sevinç Çokum benim Emel Dergisi'nden, Kırmımlı olduğumu söyleyince Kırim'ı çok görmek istediğini söylemişti. Ben de onlara 1989 senesi Mayıs ayında Vatan Kırim'a yaptığım ilk seyahatimden ve yolbaşçımız Mustafa A Kırimoğlu ile tarihi buluşmamızdan bahsetmiştim. Çok heyecanlanmıştı. Gözleri ışıltılı olmuştu milli yolbaşçımızın adını duyunca.

Aynı yıl 15 Kasım 1989 günü Türk Millî futbol takımı Kırim'da Akmescit'te o zamanki SSCB ile Dünya Kupası eleme maçı yapacaktı. Oraya giderse yolbaşçımız ile buluşmasına yardımcı olabileceğimi söylediğimde inanmadı. Tekrar tekrar sordu. Ben garanti veremeyeceğimi ama buluşmanın gerçekleşmesinin büyük bir ihtimal olduğunu söyledim. O zamanlar çalıştığı Türkiye Gazetesi yönetimiyle görüşeceğini söyledi.

Bir kaç gün sonra telefonla aradı ve Türkiye Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Kenan Akın ile görüştüğünü, Kenan Akın'ın bu buluşmayı imkansız gördüğünü, kendisinin ısrarları üzerine Kenan Akın'ın kendisine "peki Kırim'a git" dediğini, Mustafa Kırimoğlu ile buluşup röportajı gerçekleştirirse masraflarını gazetenin karşılayacağını aksi takdirde masrafları kendisinin ödemek zorunda kalacağını anlattı ve tekrar tekrar sordu.

Elimden geleni yapacağımı söyledim. Gerekli irtibatları sağladım ve Dernek başkanı Taner Kayan ile gemiyle futbol maçına giden taraftarlarla birlikte Yalta'ya gitti. Yalta'da onları karşılamış ve Değirmenköy'e Kırim'ın o güzel yalıboylarındaki ilk çadırşehir olan Değirmenköy'e götürmüşler arkadaşlarımız. Yolbaşçımız Mustafa A Kırimoğlu ile de ilk defa Akmescit stadı çevresinde buluştular. O buluşmasının haberi ve fotoğrafları manşetten birinci sayfadan

Türkiye Gazetesi'nde yayımlandı. Bu Kemal Çapraz'ın gazetecilik hayatında bir dönüm noktası oldu. Kemal Çapraz'ın Kırim Davasına hizmetleri böyle başladı. Vefatına kadar da hiç aksama-dan sürdü.

Onunla ertesi sene 1990 senesinde Kırim'a birlikte gittik. Bu gezimiz de tarihî bir gezi idi. Ben ve sevgili Tuncer Kalkay, Emel Dergisi'nin 1990 yılı 179 numaralı sayısında bu gezide yaşadıklarımızı ve Kırim'ın durumunu ayrı ayrı anlatmıştık. Ama o zaman yazmadığım bir olayı Kemal Çapraz ile birlikte yaşamıştık.

Bir otobüs ile İstanbul'dan Batum'a, oradan gemi ile Yalta'ya gitmiştik. Birlikte geldiğimiz arkadaşlar Akmescit'e giderken, yolbaşçımız Mustafa A Kırimoğlu'nun bizi Bahçesaray'da beklediğini söylediler. Onun gönderdiği bir arabayla Aypetri üzerinden Bahçesaray'a gittik. Kemal Çapraz ve o dönemde İstanbul Kırim Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Başkanı olan Taner Kayan da benimle geldiler. Yolumuz üzerindeki Kökköz Köyü camisini Millî Hareketimizin mensupları geri almışlar ve Kurban Bayramı namazına hazırlıyorlardı. Stalin döneminden beri köy kulübü olarak kullanılıyormuş. Kemal Çapraz onların fotoğrafını çekti ve Mustafa A Kırimoğlu ile evinde buluştuk. Bu buluşmaların fotoğraflarını bilâhare Türkiye Gazetesi'nde yayınladı.

Bu gezimizde Kurban Bayramı namazını o tarihte hâlâ *Allahsızlık Müzesi* olan Gözleve'deki Mimar Sinan camisinde, oradaki kardeşlerimizin üzerlerini örttüğü heykellerin arasında, toprak zemin içerisinde kılınıştık. Bununla ilgili haberi Türkiye Gazetesi tarafından manşetten ve fotoğraflarla yayınlanmıştı.

Sarısu'da çadırşehirinde gözaltına alınmadan bir gün önce 3 Temmuz 1990. Kemal Çapraz, M.A.Kırimoğlu, Z.Karatay. 2.sıra soldan, Hilmi Ömer (Şimdi Bahçesaray valisi), Nazif Makas, Taner Kayan ve Millî Hareket mensupları (Z.Karatay Arşivi)

Esas anlatacağım olayı 4 Temmuz 1990 Çarşamba günü yaşadık. Bu olaydan bir gün önce 3 Temmuz 1990 Salı günü Bahçesaray'da düzenlenen Kurban Bayramı ve Tepreç kutlamalarına katılmıştık. Orada ilk defa Türkiye'den gelenlerle oradaki vatandaşlarımız ve Millî Hareketimizin bir çok aktif mensubu bir arada olmanın mutluluğunu yaşamıştık. O günü akşam saatlerinde millî yolbaşçımız Mustafa A Kırimoğlu, Karasubazar şehri yanında Sarısu adını verdikleri bir yerde yeni bir *çadır şehir* kurduklarını, orada da Bayram şenliği yapıldığını, ziyaret etmemizin onların morallerini yükselteceğini söyledi. Birlikte Bahçesaray'dan Karasubazar'a gittik.

Güneş batmak üzereydi. Şehrin girişinde yolun sağ tarafında açık arazide arabalar ve çadırlar bulunan bir yere geldik. Yol kenarında ve çevresinde sivil ve resmî polis arabaları vardı. Bizi durdurmadılar yoldan ayrılarak çadırların yanına vardık.

Arsalar pay edilmiş, iplerle belirlenen hisseler üzerinde temel çukurları kazılmıştı. Yer altına kazılan iki üç tane geniş çukurun üzerleri ağaç ve çalı çırpı ile kapatılmış ve toprakla örtülmüştü. Birisi mutfak, birisi hastane birisi de toplu oturma, konuşma yeri olarak kullanılıyordu. Büyük kazanlar bu çadır şehrin ortasında idi. Çadırşehri kuranlar yemek işlerini birlikte hallediyorlardı. Mutfak olarak kullanılan çukurda yediğimiz

Kurban etinin lezzeti bugün bile damaklarımnda. Şarkılar, konuşmalar, sohbetlerden sonra gece geç saatte Akmescit'e otelimize dönebilmiştik.

Bu geziye katılan arkadaşlar gruplar halinde dağılıyor, bizi misafir etmek için bir birleriyle yarışan kardeşlerimizin davetlerine mümkün olduğunca fazla cevap vermeye çalışıyordu. Gece yarıları otele dönünce, ya da sabah erken otel lobisinde kısaca neler yaptığımızı bir birleriyle paylaşıyordu. Sarısu'ya giden arkadaşlar olarak aramızda anlaşmış, yemek yediğimiz çukuru, *Çukurhilton* diye adlandırmıştık. O kadar ballandıra ballandıra anlatılıyordu ki, bazı arkadaşlarımız gelemediklerine gerçekten üzölmüşlerdi.

Dediğim gibi akşam saatlerinde vardığımız için Kemal Çapraz mekânı gösteren fotoğraflar çekememişti. Ertesi sabah için Sudak şehrindeki Çadır şehirleri ziyaret etmek için, o şehirdeki Milli Hareketin liderlerinden İlber Amet aga ile sözleşmiştik. Sabahleyin kalktığımızda İlber Amet çoktan gelmiş bizi bekliyordu. Kemal Çapraz, Taner Kayan ve Ertuğrul Karaş ile Sudak'a doğru yola çıktık. Kemal Çapraz, "akşam fotoğraf çekemedim 5 dakika uğrayalım" dedi. Sarısu'ya uğradık, Kemal Çapraz fotoğrafları çekti. Arabamıza binip Sudak'a doğru gitmek üzere yan yoldan ana yola çıkar çıkmaz sivil arabalar yolumuzu kesti.

İlber Amet agaya kim olduklarımızı sordu. Türkiye'den misafirler deyince polis merkezine gitmemiz gerektiğini söylediler. Arkamızda önümüzde polisler eşliğinde Karasubazar emniyetine götürüldük. Pasaportlarımızı aldılar ve beş on dakika sonra genç bir polis kıızıyla

birlikte orta yaşlı bir erkek rütbeli polis bizi sorgulamaya geldiler. Pasaportlarımızdaki vizenin sadece Yalta, Bahçesaray ve Akmescit şehirleri için geçerli olduğunu, ve kanunları ihlâl ettiğimizi söylediler

İlber aga bize tercümanlık yapıyordu. Ona herhangi bir şey söylemediler. O şöför olduğunu, bizim vizemizin nasıl olduğunu bilemediğini, bizi gezdirdiğini söylemiş. İlk önce kimlik bilgilerimizi, medenî halimizi, mesleklerimiz vb., niçin geldiğimizi, niçin vize almadığımızı sordular. Sorgumuzun ilk bölümü daha çok bir sohbet havasında geçti. O sene bahar ayında İnturist'ten sonra SSCB'nin en büyük turizm firmasının Kırım bölüm başkanı İstanbul'a gelmişti. İyi niyetli birisi idi. Kırım ile Türkiye arasında turistik münasebetlerin artırılmasını istiyordu. Gorbaçev iktidarı vardı. "Glasnost" (açıklık) rüzgârları esiyordu. Onunla görüşmemizi ve gelecekte Türkiyeden daha fazla turist getirmek istediğimizi ve bir keşif tanıma gezisi yaptığımızı söyledim.

Erkek polis söylediklerimi teyit etmek için olsa gerek odadan çıktı. Arada bir İlber aga sigara içmek için dışarı çıkıyordu. Gözaltına alınan dördümüzde bekindik. Yanımızda gözcü mesleğinin ilk yıllarında olan polis kıza hepimiz şaka yollu, el işaretleriyle, bir diğeriyle evlenmesini teklif ediyorduk. Taner Kayan müzik çalıyor, Kemal Çapraz fotoğraf çeker gibi yapıyordu. Bayağı eğleniyorduk. Bir süre sonra iri yarı, albay rütbesindeydi galiba, bir kadın geldi yanımıza. Çok asık suratlıydı, aksi aksi ve sinirli bir şekilde sert ses tonuyla bizi yeniden sorgulamaya başladı.

- Sizi kim davet etti buraya?
- Gorbaçev dedim. Bir an şaşırıldı ve
- Nerden çıkarıyorsun bunu, sizi niye çağırırsın ki? Dedi.

- Gorbaçev her gün televizyonlara çıkıyor, ülkemizde değişim başladı, glasnost başladı, gelin ülkemizi görün, ziyaret edin diyor? Ona inanmayalım mı yoksa?

- Size turizm firması otobüs vermiş. Herkes gibi niçin otobüsle onların düzenlediği gezilere katılmıyorsunuz?

- Otobüs çok eski, belim rahatsız onun için taksiyle dolaşıyoruz.

- Ne yani Türkiye'de de yok mu böyle otobüsler sanki?

- Var var olmasına da böyle otobüslerle turist değil, köylerde tavuk taşıyor..

Albay kadın çok kızdı bağırıp çağırıyordu. Aslında hepimizin içini yavaş yavaş endişe sarmaya başlamıştı. Kafalarımızda ya tutuklanırsak, ya hemen dönemezsek neticeleri ne olur hesaplarını yapmaya başlamıştık. Bir saat önceki neşemizi kaybolmuştu..

Albay kadın çok sert ve acımasızdı. Bir süre sonra benim Rusça bildiğimi iddia etmeye başladı. Cevaplarımı Rusça vermem konusunda ısrar ediyordu. İlber aga da tercüme de zorlanıyordu.

Kemal Çapraz'ın gazeteci olduğunu, Taner Kayan'ın avukat ve bir çok üyesi olan bir derneğin başkanı olduğunu, Ertuğrul Karaş'ın başka bir şehirden geldiğini, benim Televizyonda program hazırladığımı anlattık. Kemal Çapraz'ın başı



Sarısu'da gözaltına alınmadan 15 dk. önce Kemal Çapraz bizi Sarısu'da Aşhane önünde fotoğraflıyor.(Z.Karatay Arşivi)



Kemal Çapraz ilk buluşmada milli yolbaşçımıza Bayrak ve Kuran takdim ederken Akmescit, 15 Kasım 1989 (Z.Karatay arşivi)

mıza gelenleri yazacağımı, gelecekte yapacağımız gezi programının,

1.gün İstanbul Akmescit gidiş ve otele yerleşme. 2.Gün Bahçesaray'ı ziyaret. 3.Gün Karasubazar'ı ziyaret, tutuklanma ve bütün günü karakolda geçirme diye ilan edeceğimizi söyleyince daha da kızdı.

Tam bu sırada dışarda bir bağırıtı çağırtı koptu. Biz daha da endişelenerek bir birimize baktık. Neler oluyordu? Yeni ve daha zalim bir sorgucu mu geliyordu? Yoksa...

Göz altına alınmamızın üzerinden üç dört saat geçmişti. Bir adam bağıra çağıra odaya girdi. Bağırarak konuşmaktan yüzü kızarmış, boyun damarları şişmişti. Rusça konuştuğu için de bir şey anlamıyorduk. İlber aga da sesini çıkarmıyordu. Orta yaşlı olsa da saçlarına ak düşmüştü. Bağırarak konuşmasını aniden kesti bize döndü ve daha sakin bir sesle :

- Hoş keldiniz, bunlar sizni kaç saatir burada tutalar?

- Üç-dört saat oldu.

- Suv çay, birşey berdiler mi?

- Yok bermediler.

Bu cevap üzerine Albay kadına döndü, saatini ve bizi göstererek bağırıp çağırmasını sürdürdü. Az önce bize bağırarak çağırarak sert sert konuşan kadın gitmiş, yelkenlerini suya indirmiş karşısındaki adama adeta yalvarırcasına konuşan bambaşka bir kadın gelmişti. " Paşalusta Eldar, Paşalusta" diye bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. İlber Amet bize bu arada Eldar Şaban agamız dedi. Onun ismini biliyorduk. Karasubazar'a ilk geri dönen Kırım Tatarlarındandı. Defalarca Kırım'dan atılmış, tutuklanmış, hapiste yatmış ama yılmamış Karasubazar'da tutunmayı başarmıştı. Sonradan öğrendiğimize göre Eldar Şaban onları "kanunlara göre bize su, çay vb vermeniz, karınların doyurmanız gerekli onların haklarını ihlal ediyorsunuz" vb lâflarla epey bir fırçalamış. Albay kadın ve Eldar aga odadan dışarı çıktılar. On onbeş dakika daha bağırıp çağırıyor galiba.

Meğer İlber Amet sigara içmek bahanesiyle dışarı çıktığında Karasubazar'daki Kırım Tatar Millî Hareketi

mensuplarına haber göndermiş ve bizim göz altına alındığımızı söylemiş. Eldar bey gelince işler değişiverdi. Bir süre sonra Eldar Şaban tekrar içeri geldi. İşlemlerimizin tamamlanmasından sonra Akmescit'e götürülüp otelimize bırakılacağımızı söyledi. Hepimiz rahatladık. Kemal Çapraz'a takılmaya başladık. "Gazeteciler hep bir olay, bir hareket ararlar; işte sana macera" filan dedik.

Aslında bu olayın daha da unutulmaz anı meğerse bizi dışarıda bekliyormuş. İşlemlerimizi tamamladılar. Pasaportlarımızı geri verdiler. Polis refakatinde Akmescit'e götürülmek üzere dışarı çıktığımızda gözlerimize inanamadık. Göz altına alındığımız haberi süratle dağılmıştı Kırım'daki kardeşlerimizin arasında duyan işini gücünü bırakıp Karasubazar polis merkezine koşuyordu. Kapıdan çıkar çıkmaz bir uğultu koptu. Sokağı dolduran yaşlı genç Kırım Tatarları bağırıp çağırıyorlardı. Yaşlı kadınlar hemen polis arabalarının etrafına oturdular. Bizim akibetimizin ne olduğunu bilmiyorlardı, anlamaya çalışıyorlardı. Sokağın içinde arabalar hızla gelip duruyor, içinden fırlayan yaşlı genç bize doğru koşuyorlardı. O yaşlı kadınların, bastonlu ihtiyarların acelesi görülmeye değermiş. Bir taraftan saçını başını bağlamaya çalışıyor, bir taraftan koşturuyor bir taraftan da polislere bağırıyordu yaşlı kadınlar. Sokak sanki bir sinema filmi sahnesini andırıyordu. Bizlerin polislerin yanında kapıda görünmemiz bir anda her yeri hareketlendirmişti. İnanılmaz bir andı.

Duyduğumuz, hayal ettiğimiz, gözümüzde canlandırmaya çalıştığımız Kırım Tatar Millî Hareketi'nin, Hareketin ruhunun, Kırım Tatarlarının mücadelesinin kararlılığını, halkın birlikteliğini, cesaretini, dayanışmasını o kısa süre içerisinde hissettik. Hepimiz iliklerimize kadar titredik. İnsanın tüylerinin diken diken olmasının filimlerde romanlarda olduğunu düşünürdüm hep. İşte orada o sahnede Kemal Çapraz'ın da benim de hepimizin heyecandan tüylerimiz diken diken oldu. Sadece heyecandan değil gururdan da. Kırım Tatarlarını sürgünden, ölümden döndüren ruh buydu işte. Bu ruhtu onları seneler süren mücadeleyle Vatan Kırım'a döndüren. Diğer arkadaşlarımı bilemiyorum ama sokakta yaşananları bir süre sonra gözlerimde tomurcuklanan yaşların arasından seyrededim.

dim.

Eldar aga ve İlber aga toplanan kalabalığa durumu izah ettikten sonra arabalar etrafında oturan ve yatan kadınlar kalktılar. Bizler için dua etmeye başladılar.

Arabaya binerken etrafıma baktığımda hala hızla gelip duran arabalar, içerisinden fırlayan Kırım Tatarları, ya da sokağın köşesinden dönüp yetişmeye çalışan insanlar, var gücüyle yürümeye çalışan ihtiyarlar vardı.

Akmescit'e doğru yola çıktığımızda önümüzde ve arkamızda sayısını bilemediğim arabalardan oluşan bir konvoy vardı. Ordaki kardeşlerimiz yaşadıkları tecrübelerden dolayı Sovyet polisine asla güvenmiyorlardı. Bizi yalnız bırakmıyorlardı. Zaman zaman sırayla bindirildiğimiz arabayı sollayıp işaretlerle her şeyin normal olup olmadığını öğrenmeye çalışıyorlardı.

Akmescit'te Moskova oteline geldiğimizde otelin önü bizimle gelen arabalarla doluverdi. Ekraftaki insanlar da meraklı gözlerle neler olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Bizim durumumuzdan emin olduktan sonra hepsi gelip vedalaşıp kendi mücadele dolu hayatlarına döndüler..

İşte Kemal Çapraz ile göz altına alındığımız, unutulmaz bir gün yaşadığımız Sarısuv şimdi koca bir mahalle. Kırım'ın en yüksek ve çift şerefeli minaresi olan cami burada kuruldu. Kırım'daki en büyük ve en iyi millî mekteplerden birisi burada açıldı.

Kimbilir Kırım Tatar Millî Meclisi belki de Sarısuv'da bir sokağa Kemal Çapraz adını verir. Ya da uygun bir yere adı verilir.

Kemal Çapraz çizgisini hiç değiştirmedim. 1989 senesi Eylül ayında tanıdığım zaman milletine hizmet etmekten nasıl heyecan duyuyorsa rahmetli olduğu 2008 Eylülünde de aynı heyecanı taşıyordu. Fedakârlığı hiç değişmedi. Karakteri hiç değişmedi. İnançları değişmedi.

O Kırım'ı Türk Dünyasını hiç unutmadı. Sevdalıydı. Sevdası ve inançları uğruna hizmet etti. Hizmetleri asla unutulmamalı.

Vatan Kırım'da Okullar Açıldı. Ama...

Özgür KARAHAN

1 Eylül tüm Ukrayna'da dolayısıyla Kırım'da da okulların açılış tarihi. Ukrayna okullarında 4.700.000 öğrenci eğitime başladı. 31 Mayıs tarihine kadar yeni eğitim döneminde dirsek çürütecekler.

Bizim balalar da okula gidecek

Kırım'da Kırım Tatar çocuklarının sadece %10'u anadillerinde eğitim veren "Milli mektepler"de öğrenim görebiliyor, %90'ı Rus okullarına devam ediyor. Anadilde eğitim veren sadece 15 okulumuz var.

KTMM başkanı Mustafa A.Kırımoglu hemen her konuşmasında bu tehlikeye işaret ederek en önemli ve öncelikli meselelerin anadilde eğitim olduğunu vurguluyor.

"Türkiye'den gelen Tatarlar paralarını helâya gömüyor"

Milli Mekteplerin imkânları diğer okullara göre çok daha kötü. 5 sene önce İstanbul Kırım Derneği bu okulların ihtiyaçlarını karşılamak için hayırsever üyelerini harekete geçirdi. Bazı okulların temel ihtiyaçları giderildi. Boyası badanası, kalorifer tesisatı, zemin döşemeleri yenilendi, damı aktarıldı. Hatta tuvaleti olmayan okullara Türk ve İslam geleneklerine uygun tuvaletler yaptırıldı. Öyle ki kızlar ve erkekler için birbirinden ayrı kabinleri, temizlik muslukları, aynası, sabunu olan, bu tuvaletlere para harcanmasına Ruslar hiç bir anlam veremedi, "bu Türkiye'den gelen Tatarlar paralarını helâya gömüyor" şeklinde yorumlar yapıldı.

Daha sonra her fırsatta, TİKA başta olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilgili devlet kurumlarına milli mekteplerimizin durumu anlatıldı. Başbakanlığa mektuplar yazıldı. Birebir görüşmelerde öncelikli mesele olarak masaya kondu.... Türkiye de meseleye kayıtsız kalmadı elbette; TİKA vasıtasıyla bu okulların yaralarına merhem olmaya çalıştı. Okulların bazı tamaratı TİKA tarafından üstlenildi.

Yine de 15 okulumuzun pek çok eksiği var. Diasporadaki bizlerin desteğini bekliyorlar. Biz destek vermeyince başkaları "yardım için" el atıyor. Mesela QHA'dan Medat Settarov'un 29 Ağustos 2008 tarihli haberine göre :

"Ukrayna çapında faaliyet gösteren İslami yardım kuruluşu Alraid'in Akmescit şubesi 21 numaralı okul ile ortaklaşa Kırım Tatarca hazırlık kursu açmayı planlıyor. 6 yaşındaki 8 Kırım Tatar çocuğun katılacağı kurs 1 Eylül'de başlayacak. Sınıf öğretmeni Adelina Arslanova'dan QHA'ya bildirdiğine göre sınıf programında Ukrainece, Kırım Tatarca ve İngilizce dil eğitimi yer alacak. Çocukların rahatlığı için ücretsiz yemek ve öğlen arası uyku imkanı sağlanacak."

Herşey bu sitemkâr mesajla başladı.

Diasporanın internetteki haberleşme grubu olan Crimea-L'e

(*) 1 Eylül 2000 tarihinde grup üyelerinden İsmet Yüksel şu mesajı gönderdi :

Sevgili Dostlar,

Bir süredir Vatan Kırım'ı kurtarmak ve Kırım Tatarların geleceği için yapmış olduğunuz tartışmaları heyecanla izliyorum (!) Kusura bakmayın ama, ya sizler bu sözleri laf olsun diye birbirlerinize yazıyorsunuz, ya da işiniz yok, vakit geçiriyorsunuz.

Bakın, Kırım'da Kırım Tatarlarının bir çok problemleri var. Diaspora olarak bunları nasıl çözümlenebiliriz? Bir fert olarak Kırım'a nasıl yardım edebiliriz? Bunları tartışmamız gerekmez mi?

İşte size yardım edebileceğiniz ve tartışabileceğiniz bir konu:

Bugün 1 Eylül. Kırım'da okullar açıldı. Bu sabah Akmescit sokakları tüm Kırım'da olduğu gibi okul çocukları ile dolu. Sokaklara göz gezdirdiğiniz zaman inanın Kırım Tatar çocuklarını hemen ayırabilirsiniz. Fakat sizin düşündüğünüz gibi fiziki yapıları ile değil. Kılık kıyafetleri, yüz ifadeleriyle. Rus ve diğer milletlerin çocuklarının elbiseleri çantaları hepsi yeni, ellerinde çiçekler ve yüzlerinde güllüçükler öğretmenlerine verecekler.

Ya Kırım Tatar çocuklar! Görseniz inanın yürekleriniz parçalanır. Üniformaları temiz fakat renkleri solmuş. Çantaları babasının ya da annesinin 20 yıl önce kullandığı çanta... Abartmıyorum. Kırım'a gelin ve bir milli mektebi gezin ve görün. Vicdam olan göz yaşlarını tutamaz.

Kırım Tatarlarının geleceği için eğitimden daha önemli ne olabilir?

Bakın, Kırım'da yardıma muhtaç yüzlerce öğrenci var. Bu listede üyelerinin her biri bir öğrenci okutabilir. Tanidiklerine, akrabalarına teklif edebilir. Fazla değil her ay 20 USD. Daha fazla yapmak isteyen milli mekteplere yardım edebilir. Bir düşünün, Kırım'ın geleceği için ne kadar büyük bir iş yapmış olursunuz.

Vatan Kırım'dan sevgilerle...

Savlukman kalınız.

İsmet Yüksel

Kırım'da Bir Çocuk Okut Kampanyası 8 senedir devam ediyor.

İşte yukarıdaki mesajla başlayan kampanya katılımcıları başlangıçta 5-10 çocuğa ayda 15 dolar vererek yardım ediyordu.

İsmet Bey'in fedakârlığı, ısrarlı takipleri ve emeği ile 8 sene içinde yardımlar yüzlerce çocuğa ulaştı. O günlerde ilköğretimde okuyan pek çok muhtaç çocuğumuz üniversiteye başlayıp mezun oldu. Aralarında bilim olimpiyatlarından altın madalya ile dönenler vardı. Yüzlerce çocuğumuzun kaderi değişti. İnternet sayesinde dünyanın dört bir yanından gönüllüler kampanyadan haberdar olarak katkıda bulundu.

Bugün kampanyada 141 Aktif Gönüllü 464 çocuğa burs veriyor. İhtiyaç sahibi öğrenciler elbette daha çok ama kampanyanın mali ve işgücü sınırları ancak bu noktaya kadar destek verabiliyor.

Mektuplaşma çok önemli

Kampanyaya katılan gönüllüler ile çocuklar arasındaki iletişim mektuplarla sağlanıyor. Bu, kampanyanın olmazsa olmaz şartlarından biri.

Çocuklar kendilerine yardımda bulunan büyüklerine anadillerinde mektuplar yazdılar. Kendilerini, ailelerini, köylerini okullarını, vatanlarını diasporadakilere anlattılar. Bu mektuplar o kadar içten, o kadar naifti ki... Minik eller köylerindeki çiçekleri mektuplarına resmediyordu. Şu çizilen kendi evleri, hemen yanındaki de Emine aptelerin evi oluyordu. Hasta olduğu için üç gün okula gidilememiş olunuyordu.....

Başlangıçta kırık dökük kelimelerden oluşan Rusça katkılı cümleler zaman geçtikçe Kırım Tatarcasının lefatiyle zenginleşmeye başlıyordu. Çocuklarımız büyüyorlar ve geliyordu.

Bazılarımız okuttuğumuz çocukları Kırım'da ziyaret etme fırsatı da bulduk. Yaşanan duygu seli, bayram havası anlatılır gibi değil... Aileler arasında sıkı bir bağ kuruluyordu. Türkiye'den gelen mektuplar evin baş köşesinde duruyor ve hepsi hatıra olarak saklanıyordu. Çocuklar kendilerine kol kanat veren "akrabalarının" olduğunu bilmenin güveniyle başları dik dolaşıyordu. Hatta babası olmayan bir yavrumuz kendilerine dayılanan Rus çocuklarına "benim Türkiye'de amcam var, seni çok kötü döver" diyebiliyordu.

Öğrencilerin okula hazırlık masrafı 1200 grivna

QHA'dan Dilara Tabakova 7 Ağustos 2008 tarihli haberinde bir öğrencinin giyim-kuşam ve kırtasiye masraflarının 1200 grivna yani yaklaşık 250 dolar tuttuğunu yazmıştı:

"Öğrencinin alışverişi sepetinde, okul forması (yaklaşık 600 grivna), spor kıyafeti (250 grivna), okul çantası (130 grivna), kalemlik (15 grivna), 40 defter (36 grivna), kalem ve keçe kalem takımı (15 grivna), resim albümü (5 grivna), günlük defter (15 grivna) bulunuyor."

Kırım'da Bir Çocuk Okut Kampanyası'na katılanlar okuttukları çocuklara en az 15 dolar veriyorlar. Ayda 15 dolar 8 sene öncesinin ekonomik şartlarında Kırım'da iyi sayılabilecek bir katkıydı. Bugünün şartlarını ise yukarıdaki haber özetliyor.

Yaptığımız yardımı arttırmalıyız.

Bakin aşağıdaki tablo 2001'den bugüne kadar 1 Eylül tarihin-



deki \$/TL kurunu ve buna bağlı olarak yaptığımız 15\$'lık yardımın karşılığını gösteriyor.

Bugün 15 dolar 8 sene öncesinin 20 lirasına bile denk gelmeyen bir meblağ. Üniversite öğrencilerine ise zaten yeterli gelmiyor.

Kampanya giderleri

Bir diğer nazik husus da kampanyanın idari giderlerinin yardım alan çocuk sayısı ile doğru orantılı olarak artıyor olması. Çocuklara paranın dağıtılması için Kırım'ın dört bir yanına gidilip gelmesi, öğrenciler ve gönüllülerle yapılan telefon görüşmeleri vs... Kampanyayı idare eden gönüllülerin sırtına yüklediğimiz bu masrafları nasıl üstlenmemiz gerektiğine ilişkin çözüm önerilerine ihtiyaç var. Her ne kadar bu iş Allah rızası için yapılıyor, bundan bir şikayet edilmiyor ve konusu açılınca utangaçlıkla cevap veriliyor olsa da, 8 senedir kampanyaya katılan bizlerin bu masrafların üzerinde biraz düşünmesi gerekir. Bunu da her fırsatta dile getirmeyi bir borç biliyorum.

Kampanyaya katılmak isteyenler

Okullar açıldı, bizim balaların durumu böyle. Daha iyi bir gelecek için daha çok desteğe ihtiyaçları var.

Kampanyaya katılmak isteyenler şu adresten geniş bilgi edinebilirler :

<http://egitim.vatankirim.net/kampanya/>

Zaten katılan hayırseverler de imkânları ölçüsünce yardımlarını artırırlarsa 8 senedir süregelen ve bence diasporanın vatanı için yaptığı en hayırlı hareket olan bu kampanya daha da başarılı olur.

* Crimea-L bugün 10. yılında ve KIRIM Haber grubunun 2003'teki kuruluşundan sonra sadece İngilizce yazışmalarla hizmete devam ediyor.

<http://groups.yahoo.com/group/crimea-L>

Kırım'ın has evlâdı
Derneğimizin çalışkan üyesi
Türk Dünyası'nın önemli kalemlerinden

Kemal ÇAPRAZ'ı

16 Eylül 2008 günü bir trafik kazasında
kaybetmenin derin üzüntüsü içindeyiz.

Tüm milletimizin başı sağolsun.

Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği
İstanbul Şubesi

Kemal Ağabeyimi ebediyete uğurladık.

Yüzler, binler caminin avlusundan sokaklara taşıtı...
Kadınlar, erkekler gözyaşları içinde dualarla
uğurladı Kemal Çapraz'ı.

Tabutuna Türk bayrakları serilmişti. Gönül verdiği
toprakların nazlı bayrakları; Türkiye, Kırım, Kerkük,
Doğu Türkistan, Azerbaycan, Kazakistan,

Kırgızistan, KKTC bayrakları ile sarılmış tabutu-
nun önünde saf tutanların "helâl olsun" gürlemeleri
dört bir yanı çınlattı. Cenaze namazında inceden bir
yağmur atıştırdı. Bulut yoktu gökyüzünde. Kimse nere-
den geldiğini anlamadı bu "gözyaşları"nın.

Ailesinin, yakınlarının, tüm sevenlerinin gözü yaşlı
idi. 4 yaşındaki kızı Çağla'nın "annem neden ağlıyor?"
sorusunu sorması hıçkırıklara boğdu hepimizi.

Bünyamin Aksungur "Ona adam gibi adamdı diyor-
lar. Haksızlık ediyorlar, gibisi fazla. O adamdı! Gerçek
bir adam.." diye akıtıyordu göz yaşlarını.

Kabristanda aynı kalabalık dualarla defnetti Kemal
ağabeyimi. Defin bitip de eller semaya açılınca bir güm-
bürtü koptu, iri iri rahmet inmeye başladı göklerden.

Kırım Türkleri yalnız bırakmadı Kemal Ağabeyimi.



İstanbul başta olmak üzere, Ankara'dan, çevre illerin
derneklerinden çok sayıda seveni koştı geldi cenazesine.
Başlarında kalpak, son görevlerini eda ettiler bu kıymet-
li vatan evladına.

Kemal Ağabeyimi, ebediyete uğurladık. Genç yaşın-
da, daha yapacak çok işi varken biz uğurladık, o gitti.

Kemal Ağabey Kırım Türkleri senden, hizmetlerin-
den razı... Mekânın cennet olsun.

Hakkımız sana helâl olsun. Helâl olsun. Helâl ol-
sun....

17.09.2008. Özgür KARAHAN

Kemal Çapraz

(1964-2008)

Gazeteci ve araştırmacı olan Kemal Çapraz 1964'te Kastamonu'nun Araç ilçesinde doğdu. İlk ve orta tahsilini İstanbul'da yapan Kemal Çapraz, 1987'de İstanbul Üniversitesi, Basın Yayın Yüksek Okulu'ndan mezun olmuştur. Yüksek lisansını aynı üniversitenin, Gazetecilik ve Halkla ilişkiler Kürsüsünde "Kırım Türk Basını ve İsmail Gaspıralı" üzerine yapmıştır.

1985'te fiili olarak gazeteciliğe başlayan Çapraz, özellikle Kırım başta olmak üzere, Türk Dünyasını oluşturan Türk devletleri ve halkları üzerine yaptığı sürekli çalışmalarıyla tanınmaktadır.

Türkiye, Ortadoğu, Kurultay, Türk Diplomatik gazeteleri yanında, Bahçesaray, Orkun, Tarih, Kardeşlik dergilerinde araştırma ve makaleleriyle, "Sürgünde Yeşeren Vatan : Kırım" adlı telif eserin sahibi olan Kemal Çapraz'ın, evli olduğu Zühal Hanım'dan Çağrı isimli bir oğlu ve Çağla adlı bir kızı vardır.

*

Kemal Çapraz 2002 yılında **Ufuk Ötesi** gazetesini aylık olarak yayınlamaya başlamıştı. Gazete tüm mali zorluklara rağmen Kemal Çapraz'ın vefatına kadar aksamadan 78 sayı çıktı ve Türk basınında bağımsız bir yayın olarak saygın bir konuma yükseldi.

Rahmetli Kemal Çapraz Türk Dünyası ve bilhassa Kırım hakkında Türkiye'de en çok üreten en çok araştırma yapan, yazı yazan, imkanları ölçüsünde en çok seyahat eden gazeteci idi. Doğu Türkistan, Kerkük, Kırım, bütün Türkistan.... Türk topraklarına ve mazlum halkına aşk ile bağlı idi. Kemal Çapraz'ın hayatında Kırım'ın ve Kırım'ın basın tarihinde de Kemal Çapraz'ın özel bir yeri vardı.

Türk birliğini işaret eden İsmail Bey Gaspıralı'ya layık bir gazeteci olarak idealleri doğrultusunda tüm Türk dünyasını kucakladı. Bir fikir ve gönül adamı idi.

Vatan Kırım'a ilk seyahati 1989 senesiydi. SSCB-Türkiye mill takımları arasında yapılacak futbol karşılaşmasını bahane edip Akmesic'e muhabir olarak ayak bastı.

Kırım Türklerinin efsanevi lideri Mustafa Abdülcemil Kırımoglu ile bir otomobil içinde gizlice buluştu. Kendisine Türk bayrağı ile Kuran verdi ve Türk basınında ilk kez onunla röportaj yaptı.

Kemal Çapraz sonra defalarca Kırım'a gitti. Kırım'daki dertlere, sıkıntılara ortak oldu. Çadırkentleri gezdi, yıkılmış camileri dolaştı; sürgün faciasını yaşayanlar ile dertleşti. Kırımlı sanatçılar ile birlikte türküler söyledi. Ruslar tarafından tutuklandı. Kırım'da yüzlerce, binlerce fotoğraf çekti. Derneğimizle birlikte bu fotoğraflarından oluşacak bir albüm ve sergi hazırlamak niyetindeydi, ömrü yetmedi.

16 Eylül 2008 akşamı iftardan sonra evine dönerken bir otomobilin çarpması neticesinde Kemal Çapraz'ı kaybettik.

Ruhu şad olsun !



Kemal Çapraz, Derneğimizde "Atatürk ve Bozkurt" konulu konferansını verirken , 9 Aralık 2005,.



Kemal Çapraz, Derneğimizin Kırım'daki milli mekteplere yaptığı yardımları yerinde incelerken. Sarıbaş Köyü , 2003.



Kemal Çapraz, Derneğimizin "Kırım'a Hizmet Edenler Unutulmaz" toplantısında Özgür Karahan, Abdurrahman Baturşah ve rahmetli Mehmet Akif Albayrak ile. 18 Ocak 2003,İstanbul.

KURBANLARIMIZI KIRIM'DA KESELİM

**1991'DEN BERİ KURBANLARIMIZI
VATAN KIRIM'DA KESİYORUZ.**

**Türkiye'den Vatan Kırım'a doğru kurulan
bu gönül köprüsü Kırım Tatarlarına
maddî ve manevî açıdan
önemli bir güç vermektedir.**

**Var olma mücadelesi veren kardeşlerimize destek vererek;
Kurbanlarımızı Kırım'da Keselim Kampanyası'na katılalım.**

**Kurbanlar İslâmî usullere göre kesildikten sonra
Kırım Tatar Millî Meclisi tarafından
ihtiyaç sahiplerine dağıtılacaktır.**

Kurban başına 200 USD toplanmaktadır.

**Müracaat:
Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği İstanbul Şubesi
Akkoyunlu Sok. No.52 Çapa-İstanbul
(212) 534 92 31 - (212) 635 26 11
istanbul@kirimdernegi.org
www.kirimdernegi.org**

KIRIM HANLIĞI KRONOLOJİSİ

(ONYEDİNCİ BÖLÜM)

Oğuz ÇETİNOĞLU
ocetinoglu@tmail.com

(Olayın cereyan tarihinin ay ve günü belirlenememişse yıl olarak gösterilmiştir.)

14 Kasım 1683: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın isteği üzerine Murad Giray Han azledilerek Kırım Hanlığı tahtına İkinci Hacı Giray oturtuldu.

İkinci Hacı Giray, Selim Giray ile birlikte, Avusturya Seferi'ne ve Viyana Kuşatması'na katılmıştı. Burada cesâret ve kahramanlık gösterip ün kazandı. Bozguna uğrayan Osmanlı ordusunun taşımakta olduğu İslam bayrağını düşmanın eline düşmekten kurtardı.

Askerleri ile bu savaştan Kırım'a dönerken Bucak'taki İsmail geçidi yanında Lehistan ordusuna rastladı. Aralarında meydana gelen çarpışmada Leh ordusunu perişan edip komutanını esir aldı. Lehlileri Bucak'tan dışarı attı.

Nureddin görevinde bulunan Azamat Giray'ı Budin Kalesi'nin imdadına gönderdi. Kendisi muzaffer bir kahraman olarak yurduna döndü. Murad Giray azledilince, Viyana Kuşatması'ndaki başarıları sebebiyle Kırım Hanlığı tahtına oturtuldu.

İkinci Hacı Giray eli sıkı bir kişi idi. Bol bahşiş almaya alışmış olan komutanlar, kendisinden memnun kalmayınca halk arasında fitne ve fesat tohumları saçıp isyan çıkarttılar. Halkı, Han'ın sarayına saldırttılar. Hazinesini ve mallarını yağma ettirdiler. Han, canını kurtarmak için maiyeti ile kaçıp Mangup Kalesi'ne sığınmak zorunda kaldı. Kalgay Devlet Giray'ın bu isyana seyirci kalması, Han'a yardım etmemesi akıl ve iyi niyet sâhiplerini üzmüştür.

Bu olaydan sonra Kırım Hanlığı'nın ileri gelenleri, Osmanlı pâdişahına başvurup hiç suçu olmadığı halde, İkinci Hacı Giray Han'ın azlini istediler. Yerine Selim Giray'ın han olarak gönderilmesini talep ettiler. İstek kabul edildi ve İkinci Hacı Giray Han, Rodos Adası'na sürüldü, orada öldü.

İkinci Hacı Giray Han, 41 yıl yaşadı ve yalnız 9 ay hanlık yaptı.

10 Ağustos 1684: Halkın isteği üzerine azledilip Rodos Adası'na sürgüne gönderilen İkinci Hacı Giray Han'ın yerine Hacı Selim Giray Han, ikinci defa Kırım Hanlığı tahtına oturtuldu.

Kırım'ın en büyük 5 hanından biri ve sonuncusu olan Selim Giray, ilk defa, 1671 yılında Kırım Hanı olmuş ve 1678 yılına kadar ülkesini 6 yıl 10 ay yönettikten sonra, azledilerek yerine Murad Giray, tahta oturtulmuştu.

Selim Giray ikinci defa Han tâyin edildiği sırada Avusturyalılar Osmanlı memleketine saldırıp Sofya yakınlarına kadar geldiler. Padişah, buna karşı gerekli tedbirleri almak ve harekâta geçmek için vezirleri ile Edirne'de bir askerî danışma meclisi topladı. Bu meclise katılmak üzere Selim Giray da çağrıldı.

Mecliste verilen karara göre Kırım Hanı, Başvezirin maiyetinde Avusturyalılara karşı savaşa katılmakla görevlendirildi.

Han, Edirne sınırına yaklaştığı sırada, Rusların Kalitiş boyarlarından ⁽¹⁾ Galiç adındaki generalin komutası altında 200.000 askerden ve 1.000 toptan oluşan büyük ve kuvvetli bir ordu ile Kırım'a saldırmak üzere sınırı geçip Or Kalesi'ne yürüdüğünü haber aldı. Ruslar Azak ve Karadeniz sahillerindeki kaleleri kuşatmışlardı. Selim Giray beş gün içinde yıldırım hızıyla Edirne'den Kırım'a geldi. Sekiz gün içinde acele hazırlığını yapıp Rusların üstüne gitti. Kara Yılga denilen yerde Ruslarla karşılaştı. Hanın askerleri Ruslardan azdı.

Selim Giray ordusunu üçe ayırdı: Birinci kol kendi komutasında oluşturuldu. İkinci kol, Kalgay Devlet Giray'ın emrine verildi. Üçüncü kol, Azamat ve Selamet Girayların komutasında idi. Bu tertip üzerine Ruslarla savaşa tutuştular ve tam bir gün vuruştular. Kırımlılar alışılmamış bir cesâret ve ustalıklı dövüştüler. Akşam karanlık basınca savaş durdu. Han, beğlerin, komutanların ve ulemanın katıldığı bir askerî danışma meclisi topladı. İkinci günü uygulanacak muharebe planını hazırladı. Ertesi günü cenk yeniden başladı. Muharebenin en şiddetli bir anında Nureddin Sultan atından yere atlayıp dalkılıç Rus ordusunun merkezine saldırdı. Bunu gören Kırım askerleri saşılacak bir kahramanlıkla yıldırım gibi hücumla geçtiler. Rusları şaşkınlığa uğrattılar ve geri attılar, bin kadar esirle 30 top aldılar. Fakat tamamen mağlup edemediler. Ruslar pek çoktular; boşalan sıraları arkadan gelenler hemen dolduruyorlardı. Bir ara toparlandılar, Or Kalesi'ne yakın Kuyuş (Güneş) denilen yerde istihkâmlar kazıp savaşı yeniden kızıştırdılar.

Or Kalesi'ndeki Kırım askerinin sayısı azdı. Han, ağası Bahadır Ağa'yı kaleye serdar tâyin etti. Kırım askerleri de Rus ordusunun karşısına istihkâm kazdılar. Ruslar su yokluğundan zahmet çekiyorlardı. Deniz suyu içiyorlardı. Tahammülleri kalmamıştı. Kaçmak istiyorlardı fakat bunu daha tehlikeli görüyorlardı. Bir hileye başvurdular: Evvelce Rus uyrukluğunu almış olan Alanur kabilesinin reisi Kalmuk Ağa'yı Han'a gönderip barış teklif ettiler. Han da Yaşlav kabilesi ileri gelenlerinden Kemal Mirzayı Ruslara elçi gönderdi. Han, Rusların Kırımhları oyalayıp kaçmak istediklerini anlamıştı. Buna göre hazırlık ve tertibatını yapmıştı. Gerçekten bir sabah, düşmanın ortadan kaybolduğunu gören Han peşine düşüp onu kovalamaya girişti. Dokuzlu Oba yakınlarında arkasından yetişip epeycesini öldürdükten sonra sınırının dışına attı.

Selim Giray, 1689 yılında vuku bulan Osmanlı Avusturya Savaşı'na da çağrıldı. Kalgay ve Nureddin Sultanları Kırım'ın savunması ve korunması ile görevlendirip, kendisi ordusunu alıp Rumeli'ye geçti. Hızlı bir yürüyüş yapan asker çok yorulmuştu. Töbe Çokrak denilen yerde 12 gün kalıp dinlendiler. Buradan yola çıkıp Ferah Kerman'a ve oradan Yaydib'e vardılar. Burada da birkaç gün dinlenip yorgunluklarını giderdikten sonra Üsküp'te düşman ordusuna rastladılar ve hemen saldırıya geçtiler. Kaçanik geçidinde düşmanı bozguna uğrattılar.

Karboz adındaki Hersek voyvodasını esir aldılar.

Bu çatışmada Kırım'ın meşhur kahramanlarından Çelebi oğlu Mustafa Ağa ve Abdurrahim Çelebi gibi kişiler şehit oldular. Muharebe, Mustafa Ağa'nın gösterdiği olağanüstü cesâret sayesinde kazanılmıştır. Bu zafer üzerine Padişah Han'ı Edirne'ye davet etti, memnuniyet ve takdirini bildirip bol hediyeler ile gönlünü aldı, iltifat etti.

Selim Giray Han, Köprülüzade Mustafa Paşa ile yeniden savaşa gönderildi. Belgrad Kalesi onarılıp sağlamlaştırıldı. Niş kasabasına döndükleri zaman Han, oğlu ve Nureddin'i Azamet Giray'ın öldüğünü öğrendi ve çok üzüldü. Acısına dayanamayıp 1691'de Hanlıktan istifa etti .Kışı Edirne civarındaki Timurtaş çiftliğinde geçirdi.

Yerine Amcasının oğlu Seadet Giray Han tayin olundu.

Selim Giray İstanbul'a ve oradan Mekke'ye gidip hac farızasını eda etti ve Hacı oldu. Hacdan dönüşünde Padişah özel adamlarını gönderip Han'ı törenle karşıladı. Hediyelerle taltif etti. İkameti için Silivri'de bir çiftlik tahsis olundu. Hacı Selim Giray Han, 1692 yılında üçüncü, 1702 yılında da dördüncü defa Kırım Hanlığı tahtına oturtuldu. Toplam 21 yıl 9 ay hanlık yaptı.

Ağustos 1684: Selim Giray Han, Osmanlı ordusu ile birlikte Lehistan Seferi'ne katıldı.

Lehistan kralı Jan Sobieski'nin Avusturya İmparatoru Leopold'e sağladığı destekle kazanılan Viyana Zaferi, Avusturya için büyük bir kazanç olduysa da zaferi elde eden İmparator, kendisine bu büyük başarıyı temin eden Lehistan Kırallığı'na lâyük olduğu önemi vermemiş ve onu dışlamıştı. Bundan sonra Lehli Osmanlı sınırı üzerinde açtıkları cephede mücadeleye devam ettiler.

Eski Boğdan Beyi Stefan, Lehlilerin yanına kaçtıktan sonra onlarla birlikte sınırdaki faaliyetinde bulunmakta idi. Viyana bozgunundan sonra Stefan bu faaliyetini arttırıp, hattâ bir aralık Boğdan Voyvodası Duka Bey'i bastırarak esir edip götürmüş olduğundan onun yerine İstanbul'da bulunan eski Boğdan Zoyvodası Dimitraş tayin olunup gönderildi.

1684 yılının Ağustos ayında Lehistan Kralı Jan Sobieski, 80.000 kişilik bir kuvvetle Kamançe üzerine geldi. Plânı gereğince burasını aldıktan sonra Boğdan'ı işgal edecekti. Hotin Kalesi karşısına gelen Sobieski kale tarafına geçmek için 30.000 kişi ayırıp bunları köprü kurmağa memur etti. Fakat görevliler, nehir taşkını olduğundan temel tutturamadılar. Köprü yapılıncaya kadar 8.000 kişi, Barabaş Kazağı'nı korumakla görevlendirildi.

Bu sırada ikinci defa Kırım hanlığına tayin edilen Selim Giray Han yüz bin kişilik bir kuvvetle sefere çıkıp Lehistan cephesi serdarı Sarı Süleyman Paşa ile Turla yani Dinyestr nehri kenarında buluşmayı kararlaştırdıklarından her ikisi de o tarafa hareket etmişti.

Selim Giray Han, büyük oğlu ve Kalgayı Devlet Giray Sultan'a 30.000 kadar kuvvet verip Hotin önündeki köprüyü muhafaza etmekte olan Barabaş Kazakları üzerine gönderdi. Devlet Giray Sultan bunlara baskın yapıp yakalayarak hemen hepsini kılıçtan geçirdi.

Dinyeper nehri kenarına geldiği zaman Selim Giray Han, yüksek bir yere çıkıp Kırım Türklerinden oluşan askerlerine heyecanlı ve yüksek sesle; 'Dinimize za'f gelmekle her taraftan üzerimize din düşmanları saldırdı ve zaferler elde etti. Gün, Kerbelâ

günüdür. Bu savaş, Âl-i Osman için veya benim için değildir. Ölüncüye kadar din uğruna çalışalım, din düşmanına fırsat veremeyelim ve kıyamete kadar iyi adla anılsam.' Deyip attan inerek secdeye kapandı. O zaman, Kırım Türk askerleri titreyip bağırarak düşmandan yüz çevirmeyeceklerine ve şehit oluncaya kadar dövüşeceklerine ant içtiler ve derhal harekete geçip Hotin önüne geldiler.

Beri taraftan Lehistan cephesi serdarı Süleyman Paşa, maiyetindeki kuvvetleriyle İsakçı'dan Kartal yakasına geçip yürürken, bir gün evvel yetişmesi hakkında Kırım Hanı'ndan mektup alınca süratle hareket edip Turla kenarında Selim Giray'la buluştu. Han ve Osmanlı kuvvetlerinin geldiğini haber alan Sobieski taarruza cesaret edemeyerek kuvvetlerini geri çekmeye başladı. Her taraftan Osmanlı ve Kırım askerlerince sıkıştırıldığından çok zayıfa uğradı. Sobieski bir iş başaramadan çekilmiş olduğundan Süleyman Paşa Babadağı kışlağına ve Kırım Hanı da yerine döndüler. Bu cephe olayları detaylarıyla pâdişâha bildirildi. Bu başarıdan memnun olan Sultan Dördüncü Mehmed Han, Selim Giray Han ile Süleyman Paşa'ya ve maiyetlerine hil'at, kılıç ve değerli hediyeler gönderdi.

1686: Ruslar, Kırım'a ve Azak Kalesi'ne saldırmaya başladılar.

Ruslar, 1686 yılında Avrupa'da kurulan mukaddes ittifaka katılarak Kırım'a ve Azak Kalesi'ne saldırdılar. Ruslar'ın Kırım'ı istilâ teşebbüslerine karşı Kırımılıların müdafaaası ve Besarabya'da Leh kuvvetlerinin saldırılarını bertaraf etmesi ilk felâketli savaş yıllarında Osmanlıları büyük bir endişeden kurtardı. Bundan başka Kırım kuvvetlerinin 1688'de Sırbistan'da Kaçanik Boğazı'nda Habsburg ordusunu püskürtmesi savaşın gidişinde bir dönüm noktası teşkil etti. Hacı Selim Giray, savaşın sonuna kadar sık sık değişen sadrazam ve padişahlar karşısında uzun zaman mevkiini koruyarak İstanbul'da devlet işlerinde üstün bir nüfuz kazandı, hattâ bir defasında padişah sadrazamını seçerken onun görüşünü dahi almıştı. Selim Giray Han bu sâyede savaşın sevk ve idaresinde birlik ve devamlılık sağladı ve şüphesiz devletin daha büyük felâketlerden korunmasında âmil oldu. Bununla beraber, Selim Giray Han'ın ülkesi dışında, Osmanlı cephelerinde bulunmasından yararlanan Rus çarı, 1696'da Azak Kalesi'ni zaptederek 1700 yılındaki İstanbul Muahedesi ile burayı elinde tutmayı başardı.

30 Mayıs 1689: Hacı Selim Giray Han, Ruslara karşı Perekop Zaferi'ni kazandı.

İkinci Viyana Kuşatması'ndan sonra Osmanlı Ordusu'nda büyük bir çözülme başlamıştı. Büyük toprak kayıplarından sonra Vişegrad, Uyvar ve Estergon gibi önemli kaleler ile Budin gibi 160 yıllık Türk yurdu elden çıkmıştı. Hemen ardından Eğri Kalesi, 14 Kasım 1687'de vire ile teslim oldu. 6 Eylül 1688'de İstoni-Belgrad ve hemen ardından Szolnok, Lippa, İllök ve Varadin düşman eline geçti. Bosna Cehesi'nde Banyaluka, İzvornik ve Grandiska kaleleri düştü.

Bu durum üzerine Edirne'de durumun müzâkere edilmesi ve bozgunlara çâre bulunması için devlet erkânının katılımı ile toplantı yapıldı. Toplantıda, Hacı Selim Giray Han da bulundu. Alınan karar gereğince, düşmanla savaşmayıp askeri ile birlikte cephe gerisine çekilen ve merkezden gönderilen emirleri dinlemeyen Osman Paşa'nın yakalanarak idam edilmesi için Selim Giray Han görevlendirildi. Selim Giray Han, Recep Paşa ile birlikte bu görevi ifa ettikten hemen sonra, Rusların büyük bir kuvvetle Kırım'a saldırdıkları haberi geldi. Selim Giray Han, derhal geri dönerek büyük bir süratle gece-gündüz durmadan 6 günde Orkapı'ya ulaş-

ti. Kısa sürede toplayabildiği 15.000 kişilik ordusu ile Ruslara karşı çıktı. Az bir kuvvetle akıl almaz kahramanlıklar gösteren Selim Giray Han, 5 gün süren kanlı muharebelerden sonra Rus ordularını dağıtarak perişan duruma düşürdü. Ağır kayıplar veren Rus ordusu dağıldı, kaçabilen canını kurtardı.

23 Şubat 1690: Rumeli'yi düşman istilasından temizleyen Kırım Hân'ı Selim Giray Han Edirne'ye geldi.

Lehistan ve Rusya'daki zaferleriyle Osmanlı'ya bağlılığını ve kahramanlığını ispat eden Selim Giray Han, Edirne'den Arnavutluk'a geçti. Burada Arnavutlar, Avusturya'nın kışkırtması ile isyan çıkarmışlardı. Kırım Hânı, Osmanlı kumandanlarıyla birlikte isyancıları temizledikten ve bilhassa Kaçanik'te krallık taslayan Karpos'u cezalandırdıktan sonra Edirne'ye döndü. Pâdişah tarafından kabul edilerek, iltifatlar gördü ve Fâzıl Mustafa Paşa'nın hazırlamakta olduğu sefere katılması emrini aldı.

1691: Selim Giray Han'ın, oğlu ve Nureddin'i Azamat Giray'ın şehit olmasına çok üzülerken Hanlık görevinden istifa etmesi sebebiyle Kırım Hanlığı'na İkinci Saadet Giray tayin edildi.

İkinci Saadet Giray Han, maiyetindekilere ve halkına kendini sevdiremedi. 6 ay hanlık yaptıktan sonra Kırımlıların isteği üzerine hanlıktan azledildi ve Rodos Adası'na sürgün olarak gönderildi. Yerine, Safâ Giray, han olarak tayin edildi.

1691: Halkın istememesi üzerine hanlık görevinden azledilen Saadet Giray Han'ın yerine, 1691 yılının sonlarına doğru Safa Giray, Kırım Hanlığı tahtına oturtuldu.

Safa Giray, Hacı Ali Paşa maiyetinde olarak Osmanlı Avusturya savaşına çağrıldı. Ordusu ile Yerköy civarına geldi. Bir gece, komutanlar ve Mirzalar askerlerle anlaşıp Kırım'ın yolunu tuttular. Bunları kaçırmaya ve Hanı yalnız bırakmaya teşvik ve tahrik edenler İstanbul'dan Kırım'a gönderilmiş ve sarayda kapıkulu / muhafızı adıyla kullanılan bekçiler idiler. Bunlar İstanbul'da bahşişler ve ihsanlar alıp şımartılmış kimselerdi. Sonraları ümera ve ulemanın ellerinde paralı asker gibi kullanıldılar ve Devlette ikide bir kargaşalık çıkardılar. Kırım'daki ümera ve ulema da bunlara göz yumup cesaretlerini artırdılar. Hanlıkta disiplinin bozulmasına sebep oldular. Bu olaylar göz önünde bulundurularak Safâ Giray, 1 yıl 2 ay hanlık yaptıktan sonra azledildi ve Rodos Adası'na sürgüne gönderildi. Yerine 1692 yılında üçüncü defa Hacı Selim Giray Han, tahta oturtuldu.

O sırada Osmanlı Devleti Rusya ve Avusturya ile savaşta idi. Hacı Selim Giray hem Ruslara ve hem Avusturyalılara karşı Osmanlılara yardıma koşuyordu. O arada Devlete karşı ayaklanan Sırpları itaat altına almak görevini de yükleniyor ve yerine getiriyordu. Bir taraftan da Osmanlıların elinde bulunan Azak Kalesi'ndeki ve şehrindeki Osmanlı askerlerine erzak gönderiyordu. Bütün bu işleri aynı zamanda ancak Hacı Selim Giray gibi maharetli ve yıldırım gibi süratli bir Han başarabilirdi.

1699'da Osmanlı Devleti ile Rusya ve Avusturya arasında Karlofça Kasabası'nda, Karlofça Antlaşması imzalandı. Bu Antlaşma gereğince:

- 1- Lehistan'ın Kırım'a ödediği senelik vergi kaldırıldı.
- 3- Azak Kalesi Rusya'ya bırakıldı.
- 3- Kırım Hanlığı Osmanlı Devletine vergi ödemekten affedildi.

Osmanlı Devleti ve Kırım Hanlığı bu antlaşmadan zararlı çıktı. Ruslar, çok önemli olan Azak Kalesi'ni ellerine geçirmekle, Kı-

rım'a ve Karadeniz'e doğru önemli bir adım atmış oldular. Osmanlı Devleti ile Kırım Hanlığı arasındaki bağ, bir miktar gevşedi. Yine Karlofça Antlaşması'na göre; Polonya ve Ukrayna Lehistan'a, Dalmaçya'da bazı yerler Venedik'e, Erdil ile Macaristan'ın bir bölümü Avusturya'ya bırakıldı. O zamana kadar bu devletlerden alınan vergilerden vazgeçildi.

Bu kayıplar, Hacı Selim Giray Han'ı üzmüştü. Yaşlandığını ileri sürerek Osmanlı pâdişahından, görevden affedilmesini talep etti. Pâdişah bu dileği kabul ederek, Silivri yakınlarındaki Kadıköy Çiftliğinde yaşamasını uygun gördü. Kendisine yıllık gelir tahsis etti. Hanlıktan çekilen Hacı Selim Giray Han'ın yerine, büyük oğlu Devlet Giray, Kırım Hanlığına tayin edildi.

11 Şubat 1695: Hacı Selim Giray Han, 70.000 Kırım süvâri-si ile Polonya'yı istilâ etti.

Kırım Beğlerinin ve ulemâsının ısrarlı istekleri üzerine Hacı Selim Giray, üçüncü defa Kırım tahtına oturtulmuştu. Osırada Osmanlı Devleti, Rusya ve Avusturya ile savaşta idi. Hacı Selim Giray Han, hem Ruslara hem de Avusturyalılara karşı Osmanlı Devleti'nin yardımına koşuyordu. O sırada Osmanlı'ya karşı ayaklanan Sırpları itaat altına almakla görevlendirildi. Bu görevi başarı ile ifâ etikten sonra Polonya üzerine yürüdü ve buradaki isyancıları da itaat altına aldı.

19 Haziran 1696: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunun İkinci Viyana Kuşatması sırasında bozguna uğratan Haçlı ordularının komutanı Jan Sobieski, Polonya'nın Wielanov şehrinde, 67 yaşında öldü. Doğumu: Polonya'nın Olesko Şehri, 17 Ağustos 1629.

Fazla kalabalık olmayan asil bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Çok iyi bir eğitim gören Jan gençliğinde Batı Avrupa'nın birçok yerini dolaşma imkânı buldu. İsveç 1655'te Polonya'ya saldırınca, Polonya kralı Jan Kazimierz'e karşı olduğu için İsveçlilerin safında yer aldı. Ertesi yıl yeniden taraf değiştirerek İsveçlilere karşı mücadelenin önderleri arasına katıldı. 1665'te koruyucusu Kraliçe Maria Ludvika'nın etkisiyle saray başmareşallğine getirildi. 1666'da Polonya ordusunda cephe komutanı oldu. Ekim 1667'de Kırım Türkleri ve Don Kazakları ile yaptığı savaşları kazandı. 1668 ilkbaharında Varşova'ya döndüğünde başkomutanlığa getirildi. 1665'te genç ve dul Fransız bir bayan ile evlendi.

1669 - 1673 yılları sırasında, bir yandan Kazaklar karşısında yeni başarılar kazanarak adını duyururken, Hotin yakınlarındaki çarpışmalarda Hüseyin Paşa komutasındaki Osmanlı ordularını ağırlıyete uğrattı. Bu başarılar Sobieski'nin saygınlığını büyük ölçüde artırdı. Mayıs 1674'te Habsburgların desteklediği adaya karşı kral seçildi.

Osmanlılarla savaşı sona erdirmeye çalıştı ve Haziran 1675'te Fransa'yla Jaworów Antlaşması'nı imzaladı. Bu gizli antlaşmayla Sobieski, Osmanlılarla barış yapıldıktan sonra Roma-Germen imparatoruna savaş açacağına söz veriyordu. Ekim 1676'da Osmanlılarla ateşkes sağlandı.

Sobieski'nin, Prusya'dan toprak kazanmak amacıyla Fransa ve İsveç'in desteğini sağlama ve böylece güneydoğuda Osmanlılara kaptırdığı toprakları telafi etme umutları boşa çıktı. Birbirinin peşisıra gelen Osmanlı saldırılarından sonra Fransa'nın müttefiki olan Osmanlıları baş düşman olarak görmeye başladı. Bu yüzden Sobieski öteden beri Fransız taraftarı olduğu halde Fransa'yla ittifakını bozdu. Kutsal Roma-Germen imparatoru ile 1 Nisan 1683 tarihinde Osmanlılara karşı bir antlaşma imzaladı. Antlaşma şart-

larına göre iki müttefikten birinin başşehri kuşatılacak olursa, diğeri onu bütün gücüyle destekleyecekti. 1683 yazında Osmanlı orduları Viyana'yı kuşattığında Sobieski yaklaşık 25.000 kişilik ordusunun başında yardıma koştu. Viyana'yı kurtarmak amacıyla toplanan bütün komutanlar arasında en yüksek rütbeli olduğu için yaklaşık 75.000 kişilik müttefik kuvvetlerinin komutasını üstlendi ve Avrupa tarihini belirleyen savaşların en önemlilerinden birinde Kahlenberg'de, 12 Eylül 1683 tarihinde Osmanlı ordularını bozguna uğrattı. Buna karşılık 1683 sonbaharında Macaristan'a düzenlenen seferde aynı başarıyı gösteremedi. Sobieski'nin amacı Eflâk ve Boğdan'ı Osmanlı yönetiminden kurtarmak, Polonya'nın etki alanını Karadeniz kıyılarına kadar genişletmekti. 1684-1691 yılları arasında Boğdan'da giriştiği birkaç askerî harekât çoğunlukla başarısız oldu. Son seferinde esir düşme tehlikesiyle bile karşılaştı.

1691'den sonra Sobieski'nin sağlığı ciddi biçimde bozuldu. Bu arada gerek soylularla gerek kendi ailesi içindeki çatışmalarla uğraşmak zorunda kaldı. En büyük oğlu Jaköb kraliçeye ve genç prenslere karşı uzlaşmaz biçimde cephe almıştı. Sobieski'nin bütün oğulları tahta vâris olmak için Habsburglardan veya Fransa'dan destek arıyorlardı.

Avrupa'daki Osmanlı nüfuzuna karşı mücadele etmek, Sobieski'nin dış politikasının temel taşıydı. Polonya'nın düşmanı konumundaki Rusya, Osmanlıları hedef alan birliğe katılmak isteyince, Sobieski 1686'da Ruslarla Ebedî Barış imzaladı. Bu antlaşmayla, 1667'den beri geçici olarak Rus yönetiminde bulunan topraklar bütünüyle Rusya'ya bırakıldı. 1683'ten sonra uğradığı bütün başarısızlıklara rağmen, Polonya'nın güneydoğusunu Osmanlıların ve Kırım Türklerinin hücumlarından kurtardı ise de 18. yüzyılda Polonya'nın yıkılmasına yol açan iç çekişmeleri önleyemedi.

06 Ağustos 1696: Rus Çarı Deli Petro, Osmanlı Devleti'nin elindeki Azak Kalesi'ni ve çevresini teslim aldı. Bu topraklar Kırım hanlığı'na aitti. Olay sırasında Kırım tahtında Hacı Selim Giray Han oturmakta idi.

13 Ekim 1696: Kefe Beylerbeyi Murtaza Paşa ile Kırım Hânı Selim Giray'ın oğlu Kalgay Kaplan Giray, Azak Kalesi'ni Rus Çarı Petro'nun kuşatmasından kurtardılar.

03 Ocak 1699: Hacı Selim Giray Han, ikinci dönemde 6 yıl 11 ay tahtta oturup büyük hizmetler yaptıktan sonra tahttan kendi isteği ile çekilince yerine oğlu İkinci Devlet Giray tayin edildi.

İkinci Devlet Giray Han'ın 1. görev dönemi, Kalgay tayinindeki isâbetsizlik bahâne edilerek karışıklıklar içerisinde başladı, isyanlarla birlikte 4 yıl 1 ay devam etti. Devlet Giray Han Rusların Kırım ve Osmanlı topraklarına saldırı hazırlığı içerisinde olduğunu İstanbul'a haber vermişti. Kendisini çekemeyenler, entrikalara giriştiler ve verilen haberin asılsız olduğuna İstanbul yönetimini ikna ettiler. Bunun üzerine pâdişah, İkinci Devlet Giray'ı azledip Rodos Adası'na sürgüne gönderdi ve yerine babası Hacı Selim Giray'ı üçüncü defa han tayin etti. İkinci Devlet Giray; 6 yıl 1 ay aradan ve babasından, Üçüncü Gazi Giray ile Kaplan Giray'dan sonra ikinci defa hanlık tahtına oturtuldu. İkinci dönemde 4 yıl 4 ay görev yaptıktan sonra, bazı anlaşmazlıklar sebebiyle azledildi ve yine Rodos Adası'na sürgüne gönderildi. Anlaşmazlıkların sebebi olarak, Baltacı Mehmed Paşa'nın 9 Nisan 1711 târihindeki Prut Savaşı'ndan sonra, antlaşma imzalanmasına karşı çıkması gösteriliyor. İkinci Devlet Giray; gözü pek, Rusları târih sahnesinden silmeye muktedir kahraman bir komutan ve iyi bir yönetici idi. Sürgünde iken öldü. Cenâzesi Vize ilçesinde, Saray

mevkiinde toprağa verildi.

26 Ocak 1699 : Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında Kırım Hanlığı'nı çok yakından ilgilendiren Karlofça Antlaşması imzalandı.

1683 yılında Macaristan'ın orta kısımları, Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında idi. Karlofça da Macaristan toprakları içerisinde yer alıyordu. 14 Temmuz 1683 tarihindeki İkinci Viyana kuşatmasından sonra Avusturya, Lehistan, Venedik ve Rusya Devletleri ittifak oluşturdular. Osmanlı Devleti, bu ittifakla yaptığı savaşta, Osmanlı Ordusu, Almanya sınırlarından Tuna kıyılarına çekilmek mecburiyetinde kaldı. Bu bozgun üzerine Osmanlı devlet adamları, savaşı durdurmak için Avusturya'dan barış isteğinde bulundular. Avusturya, müttefiklerinin ısrarı ile çok ağır şartlar ileri sürdü. Bu sıralarda Osmanlı Devleti'nde saltanat ve sadâret değişiklikleri oluyordu. Zafere ulaşabileceği ümitleri de vardı. Onun için savaş uzadı. Uzadıkça da aleyhimize sonuçlar oluştu. 11 Eylül 1697'de Osmanlı Ordusu bir bozguna daha uğrayınca, barış arzuları kuvvetlendi. Diğer taraftan, Avusturya da Fransa ile anlaşmazlığa düşmüştü. Osmanlıların barış isteğini kabul etmek ihtiyacını hissettiler. İttifakın Lehistan ve Rusya kâna dı, savaşın devam etmesinden yana idiler. Venedik, Avusturya'dan bâzi tâvizler aldığı için Avusturya'nın yanında yer alıyordu. Devreye, tarafsız ülkelerden İngiltere girdi. İngiltere'nin İstanbul'daki büyükelçisi, Sadrâzam Amca-zâde Hüseyin Paşa'ya barış için arabuluculuk yapmaya hazır olduğunu ilettiler. Görüşmeler başlatıldı. Uzun süren müzâkereler sonunda Karlofça Antlaşması imzalandı. Bu suretle 16 yıldır devam eden savaş sona erdirildi.

Karlofça Antlaşması, tek bir metinden ibâret değildir. Osmanlı Devleti, Mukaddes İttifak olarak adlandırılan grup üyelerinin her biri ile ayrı ayrı müzâkerelerde bulunmuş ve her biri ile ayrı barış sözleşmeleri imzalamıştır.

Antlaşma hükümlerine göre: 1- Buğdan⁽²⁾ üzerinde Lehistan⁽³⁾ hâkimiyeti kabul edildi. 2- Erdel⁽⁴⁾ ve Macaristan'ın büyük bölümü Osmanlıların denetiminden çıktı, Avusturya'nın oldu. 3- Venedikliler, Mora Yarımadası'nı ve Dalmaçya'yı ele geçirdiler. 4- Polonya, Osmanlıların elinde bulunan Ukrayna topraklarını aldı. 5- Azak, Ruslara verildi. 6- Osmanlılara ait olan pek çok kale yıktırıldı.

Karlofça Antlaşması'nın Osmanlılar açısından en önemli ve ağır yönü, Kırım ile ilgilidir. Ruslar ile imzalanan sözleşmedeki hükümler, ileride Kırım'ın tamamen Osmanlıların elinden çıkmasına yol açmıştı. Böylece Orta Avrupa'nın doğusunda Osmanlı nüfuzu iyice zayıfladı. Denilebilir ki Osmanlı'nın çöküşünü hazırladı. Osmanlı'nın Karlofça ile başlayan çöküşü, tam 221 yıl sürdü.

(1) boyarlar: Rus toplumunda ve devlet yönetiminde yüksek zümre.

(2) Buğdan: Boğdan olarak da anılır. Bu günkü Moldavya topraklarının Osmanlı Devleti dönemindeki adıdır.

(3) Lehistan: Bu günkü Polonya'nın Osmanlı Devleti dönemindeki ismidir.

(4) Erdel: Transilvanya olarak da anılır. Günümüzdeki Romanya topraklarından bir bölümünün geçmişteki adı idi. Uzun yıllar Macaristan hâkimiyetinde kaldı.

(17. Bölümün sonu)

AMERİKA VE KIRIM TATARLARI

Zafer KARATAY

Eylül ayı sonu Ekim ayı başlarında ABD'ne özel bir ziyaret için gittim. New York'ta Brooklyn semtinde bulunan Kırım Türkleri Amerikan Birliği Derneğimizi de ziyaret etme fırsatım oldu. 4 Ekim gecesi Kurban Bayramı balosuna cemiyetimizin Genel Sekreteri Ayşe Takıl ve eşi Hasan Takıl ile cemiyete vardığımızda hazırlıklar vardı. Derneğin eski başkanlarından Rüstem Borluca ile gidecektik, ama onun anı rahatsızlığı ve ameliyat olması sebebiyle o gelememişti. İnşallah kısa zamanda sağlığına kavuşur Kırım'a hizmetlerini sürdürür.

New York'taki cemiyetimiz 1961 yılında resmen kurulmuş. İlk başkanı da İbrahim Dülger. Cemiyete ayrıca İsmail Yüksel, Hamdi Bagali, Zekeriya Cengiz, Fikret Yurter, Yunus Ezgin, Rauf Hacıoğlu, Mustafa Günol, Rıza Gulum, Şefik Gürdemir, Yakup Çilen, İzzet Kara, Ruşen Tabaru, Seyit Ahmet Kırımca, Kemal Kurun, Rüstem Borluca ve Huriye Altan başkanlık yapmışlar. Hizmet bayrağını taşımışlar.

Cemiyet binasının en üst katında, toplantıların, yemeklerin, eğlencelerin yapıldığı geniş bir salon var. Böyle bir bina Türkiye'deki hiç bir Kırım derneğinde yok. Giriş katında sayısı gittikçe azalan öğrencileriyle faaliyetini sürdüren İsmail Gaspıralı okulunun sınıfları var. Ayrıca yönetim odaları da giriş katında. Cemiyetin alt katında, ayrı bir girişi de olan Kırım Camisi var. Vefat eden cemiyet mensuplarının cenazeleri burada yıkıyor, cenaze namazları kılınıyor. Biz orada iken Resmiye Molbaylı vefat etti. Başka şehirde olduğumuz için cemiyetimizdeki cenaze namazına katılamadık. Resmiye Molbaylı, geçtiğimiz yıllarda kaybettiğimiz Kırım'a, özellikle öğrencilerimize yaptığı hizmetlerle tanıdığımız Kırım Amerikan Kadınlar Birliği'nin eski başkanı Remziye Molbaylı ve bu teşkilâtımızın şimdiki başkanı Hüsnüye Kızıltuğ'un anneleriydi. Allah rahmet eylesin.

Bu sene seçilen Niyazi Kıroğlu ile tanıştık. Gıyaben birbirimizi tanıyorduk ama ilk defa yüz yüze görüşüyorduk. Geceye gelen hemşehrilerimizle, daha önceden tanıdığım dostlarla konuştuk hasret giderdik.

Kurban bayramı balosu dernek başkanı Niyazi Kıroğlu'nun konuşması ile başladı. Daha sonra cemiyete hizmeti geçenlere ve Ramazan ayı boyunca her akşam cemiyette iftar yemeklerini pişirip ikram eden kadınlar kolu üyelerine birer teşekkür plaketi verildi. Bu sene göreve başlayan cemiyetimiz camisinin imamı eski Konya Müftüsü sayın Şaban ebru

üzerine hat ile isimlerin yazıldığı bu plaketterden Kırım'a yaptığımız hizmetler ve belgeseller için şahsıma ve Neşe Karatay'a da başkan Niyazi Kıroğlu tarafından cemiyet adına verildi.

Bu vesileyle gelenlere Kırım ve Millî Mücadelemiz hakkında bir konuşma yaptım. Konuşmamdan sonra cemiyet yönetim kurulu üyesi ve İsmail Gaspıralı Okulu sorumlusu İlker Altaygil'in yürüttüğü gece programına geçildi. Gece sürerken yönetim kurulu üyeleriyle bir tanışma toplantısı yaptık ve yapılacak işlerde işbirliği yapılması konusunda fikir alışverişinde bulunduk. Bu görüşmede dernek başkanlığı yapmış olan Ruşen Tabaru da vardı.

Bu seyahatimde Niyazi Kıroğlu'ndan önceki başkan Huriye Altan ve ondan önceki başkan Rüstem Borluca ile de Kırım'a dair ve yapılacak işleri konuştuk.

New York'taki Kırım Derneğimiz aslında imkânları ve potansiyeli açısından Kırım'a yapabileceği hizmetlerin çok çok altında hizmet veriyor. Amerika gibi bir ülkede ayakta kalmak, bir araya gelmek, özellikle yeni nesilleri asimilasyondan kurtarmak çok çok zor.

Çocukların, yeni nesillerin dinî ve millî kimliklerini, dillerini muhafaza etmeleri hiç de kolay değil. Bunu konuştuğum herkes söylüyor, herkes kabul ediyor, ama cemiyet hızla kan kaybediyor. İlk defa dört sene önce Gamalı Haç ile Kızıl Yıldız Arasında adlı belgeselimizin çekimleri için cemiyetimize gitmiş, orada özellikle II.Dünya Savaşı'ndan sonra oraya yerleşmiş Kırım Türkleriyle röportajlar yapmışım. O zamandan bugüne durum daha da kötü. Cemiyetimizde iç çekişmeler, birbirlerine karşı güvensizlikleri, iyi niyetle hizmet edenleri de bıktırmış, yıldırmış.

Ne yazık görünen o ki New York'taki cemiyetimiz mensupları bu duruma çare bulamazlarsa, bir arada olmanın, birlikte mücadele etmenin yolunu bulamazlarsa yıllar boşa akıp gider. Cemiyetimiz de erir gider.



Amerika Kırım Derneği
Başkanı Niyazi Kıroğlu ile

Dobruca'daki millî faaliyetin önderleri için açılan davalar - 3

Hazırlayan :

Saim Osman KARAHAN

1949 yılının başlarında, Hamdi Nusret'in gizlice Türkiye'ye gitmesi üzerine, Kırmımlı Mültecilere Yardım işlerini yürütmek için İrsmambet Yusuf Efendi'nin başkanlığında yeni bir Komite kurulur. Müstecib H. Samedin Efendi kasiyerlik vazifesini görecektir ve Ali Osman Bekmambet, Mehmet Halim Vani, Eyüp Menali, Ferhat Faik üye olarak, hep birlikte para ve erzak toplayacak, ihtiyaç sahibi Kırmımlı kardeşlerine yetiştirecek, onlara barınma yerleri ve resmi belgeler temin edeceklerdir.

*

Müstecib Hüseyin Samedin Efendi

O kasvetli yıllarda Müstecib efendi "kasaba işi" ve Kumluk mahallesi, Anadolköy, Koşu mahallesi, Salana (Mezbaha) mahallesi, Kilometre 5, Palas gibi "mállelerinden" ve yer yer nöbetçi kuleleleri bulunan duvarlar ve dikenli tellerle çevrilmiş Liman bölgesinden ibaret Köstence'de, "kasaba"da, Grivitsa çarşısının yakınında, Grivitsa sokağında otururdu. Babası Hüseyin efendinin, çırakları ve "İsmail abi" kalfanın yardımıyla büyükçe bir bakkal dükkânı işletir, Ovidiu meydanındaki Kral Camiinde de hocalık yapardı.

1952 yılında Müstecib efendi, millî faaliyetlerde bulunmuş Tatar-Türk aydınlarının takibat ve kıyımında, tutuklanır, yargılanır. Onun vatana hıyanet suçundan ilkin ömür boyu çalışma kampında kalmasına, 10 yıl medeni haklarından men edilmesine, mallarının müsaderesine ve dost bir ülkenin (Sovyetlerin) güvenliğine karşı işlediği eylemlerinden, (yani Kırmımlı mültecilere yardım çabalarından) da 10 yıl alelâde tutukluluğuna hüküm verilir.

Sonraları 12 Nisan 1952'den 2 Ağustos 1966'ya kadar muhtelif cezaevlerinde çile çektikten sonra serbest bırakılır.

*

Müstecib Samedin Efendi 19. yüzyılda Kırmım'dan Osmanlı Dobruca'sına gelip yerleşen bir aileden Beşoğul (Beşul, Rom. Conacu) köyünde 2 Şubat 1910 yılında dünyaya gelmiştir.

Köyündeki ilköğretim tahsilinden sonra bir yıl Pazarcık'ta okur. 1923-1931 yıllarında Mecidiye Medresesinde öğrencidir. Müstecib, bu seçkin kültür müessesesinde Türk Dili ve Edebiyatı olan millî şairimiz Mehmet Niyazi'nin talebesi olarak, ta bu zamanlarda, güçlü bir Kırmım aşkıyla millet yolunda çalışmayı şiar edinir.

Dobruca'nın güneyindeki Çukurköy'e (Rom. Brebeni) öğretmen tayin edilir. Ardından Kertikpınar köyü (Rom. Curca-

nu) okuluna nakledilir. 5 yıl burada öğretmenlikte bulunur, Emelciler saflarında Dobruca Hars Teşkilâtlarının çevredeki köylerde faaliyetlerini tertipler.

1936 yılında Köstence Kıral Camiinde imam olur. Yine bu yılda Kırmımlı Ahmet Niyafça Efendinin kızı Şaziye hanımla evlenir. Bu evlilikten Timur, Tekin, Reşat, İsmet, Erdinç ve Naciye adlı altı çocukları olur.

1941 yılında Almanya Kırmım'ı işgal ettiğinde Müstecib H. Fazıl ve Edige Kırmımlı, Kırmım Millî Merkezinin temsilcileri olarak Türkiye'den, Kırmım'ın kurtuluşu için yapabileceklerini Alman yetkililere anlatmak üzere Berlin'e giderler. Dobruca'da da Necip H. Fazıl ve yakın arkadaşları toplantılar tertipleyip Kırmım'a gitmek isteyen gönüllülerin listelerini hazırlar, izin için Romen Savunma Bakanlığına başvuruda bulunurlar. Bu listelere Müstecib Samedin Efendi de yazılır. Fakat Almanların niyeti Sovyetleri çökertip esir milletleri kurtarmak değildir. Kırmım temsilcileriyle görüşmeyi kabul etmezler.

İkinci Dünya Savaşının sonlarına doğru yenilen Almanya'nın peşinden gelen Kızıl Ordu'dan kaçarak birçok Kırmımlı milliyetçi Dobruca'ya sığınınca, onlara yardım işini yöneten ve yürüten Komitelerde Müstecib Efendi en büyük sorumlulukları üstlenir. İrsmambet Yusuf, Mehmet Vani, Ali Osman Bekmambet, Eyüp Menali, Ferhat Faik efendiler ve birçok hamiyetli Dobrucalı ile birlikte savaş ve Sovyet rejimi mağdurları tatar ailelerin hayat mücadelelerinde onlara yardımcı olurlar.

Sovyet işgalinin şemsiyesi altında Komünist rejim Romanya'da siyaseten yerleşmesiyle, 1948'de sanayinin devletleştirilmesi, 1949'da tarımın kollektifleştirilmesi hamlelerini başlattıktan sonra, 1950'den başlayarak eski yıllarda komünizm aleyhtarlığında bulunmuş demokrat ve milliyetçileri, fikir işçilerini cezalandırma hareketlerine girişir. Romen aydın ve demokratları gibi, Emelciler de birer birer Emniyet güçlerince aranır, tutuklanır, mahkemelere çıkarılıp kitabına uydu rulup, sudan gerekçelerle mahkûm edilir.

Müstecib Samedin Efendi de, 12 Nisan 1952 tarihinde tutuklanır. Büyük Tatar Grubu Davasının sanıklarından biri de O olur.

*

Bu davanın 11 Mart 1953 tarihli 179 no. lu karar metninde Müstecib Hüseyin (Samedin) Efendi için şunlar yazılıdır :

"Müstecib Hüseyin de, milliyetçi teşkilâtlarda üye olması itibarıyla, tatar milliyetçiliği çizgisinde faal bir eylemci ol-

muştur. 1948 yılına kadar Kırımlı kaçaklara yardım işlerinde faal bir şekilde yer almıştır.

1949 yılında görüştüğü Nusret Saniye kendisine kocası Amdi'nin Türkiye'ye kaçmaya başardığını bildiriyor. Bundan bir süre sonra sanık İrsmambet Yusuf ile bir görüşmesinde, (Müstecib Hüseyin) Kırımlılara Yardım Komitesinde yer almayı kabul ediyor ve kasiyerlik vazifesini üstleniyor.

Evinde kaçak İsmail Ametov'u misafir etmiş, daha sonra Asanov Mansur'u ve 1951 yılında bunu sanık C?runtu Ştefan'a devretmiş.

Kurdıkları hükümette (aslında "Kırım kurtarılınca kuracakları" denmeliydi) sanık Müstecib Hüseyin ticaret bakanı olacaktı. (Geçen sayımızdaki İrsmambet Yusuf Efendi yazımızda da yazmıştık ; dostlar arası bir şakalaşmalarında dr. İsmail Ametov Kırım kurtulunca, ben sağlık bakanı, İrsmambet hoca Kırım müftüsü, doğramacı Memet Mendu Bayındırlık bakanı, bakkal olup ticaretten anladığı için Müstecib Hüseyin ticaret bakanı - oluruz, demiş.).

Amdi Nusret'in Türkiye'ye kaçıp gitmesinden sonra, bir türk gemici Müstecib Fazıl'dan bir mektup getirip Müstecib Hüseyin'e geliyor. (Buradan itibaren birkaç cümlemin anlatımı biraz karışık ve İrsmambet Yusuf Efendi yazısından farklı). Mektupta, İrsmambet Yusuf ile temasa geçip onun vasıtasıyla gemiciyi Köstence'de bir tütüncü ile görüştürmesini istiyor ; bunu yapıyor. Fakat tütüncü bulunamayınca mektubu gösterdikleri (? geri getirip verdikleri) Müstecib Hüseyin ile, ertesi gün gemicinin tekrar gelmesinde ve İrsmambet Yusuf'un bir cevap mektubu yazmasında anlaşılıyorlar.

Bundan kısa bir süre sonra Nusret Saniye ile yine görüştüklerinde, Saniye Türkiye'deki kocasından mektup aldığını, mektupta, yakında erkek kardeşinin düğününe birçok arkadaşları ve misafirleriyle geleceğini bildiriyor, - şifreli anlaşmalarında bu, yeni bir savaşın başlamasına çok az vakit kaldı demekmiş -, ve o zamana kadar kendisine memleket havadislerini bildirmesini istiyormuş.

İrsmambet Yusuf ile birlikte, eline Türkiye'de bulunan Müstecib Fazıl vasıtasıyla türk casusluk servisine iletilecek bilgiler verdikleri Asanov Mansur'u yurt dışına kaçtırmaya teşebbüs ediyorlar, fakat bunu başaramıyorlar.

1950 yılının yazında İrsmambet Yusuf'un Türk gemicilerle göndermek istediği, ülkedeki siyasî ve sosyal vaziyet ile, kaçak Kırımlıların durumu ile ilgili bilgileri içeren mektubundan Müstecib Hüseyin de haberdar oluyor.

Aynı yılın sonbaharında, İrsmambet Yusuf da yanında iken, bir Türk gemici ziyaretine geliyor. Türkiye'den mektuplar getirdiğini, fakat çok sıkı denetimden dolayı bunları limandan dışarı çıkaramadığını, kendisinin bu mektupların içeriğinden haberdar olduğu için, Müstecib Fazıl ve Nusret Amdi'in kendilerinden memleket ahvaline dair bilgiler göndermelerini istediklerini bildirebileceğini söylüyor.

Bunun üzerine, sanık Müstecib Sovyet ordusu ve Mangalya'da yapılmakta olan askeri tesisler hakkında topladığı bilgileri iletiyor.

Sanığın, bu bilgileri Türkiye casusluk servisine, kâğıda dökerek gönderdiğini kabul etmemesi üzerine yargı heyeti, onun, kendisini korumak maksadıyla, samimi itiraflarda bulunmadığına kanaat getirerek, sanığın kendi faaliyetleriyle ve diğer sanıkların beyanlarıyla çelişen açıklamalarını reddeder.



Mahkeme, Hal-kımız namına

C.K madde 191 paragraf 1, madde 193, 25 madde bahis 6, 224 ile 226 ve 184 maddeler birlikte, Askeri K. 304 ve 463 maddelerine istinaden mahkûm eder :

1. İrsmambet Yusuf'u ...

2. Müstecib Hüseyin'i vatan hainliği için ömür boyu çalışma kampı, 10 yıl sivil haklarından mahrumiyet ve şahsi mallarının müsadere,

Bir yabancı ülkenin emniyetine karşı fiilleri için 10 yıl alelade tutukluluk.

500 (beşyüz) ley mahkeme masraflarına mecbur eder ve 20 Mayıs 1952 tarihini cezanın başlangıcı olarak kabul eder.

C.K. 101 maddesine göre sanık ömür boyu çalışma kampında kalacak, 10 yıl medeni haklarından mahrum olacak, şahsi malları müsadere edilecektir."

Kaynak : Romanya Müslüman Tatar Türkleri Demokrat Birliği ve Köstence "Ovidius" Üniversitesi Tarih Fakültesinin ortak yayını eser : Tatarii în Istoria Românilor - Muntenia - Constanta 2004

*

Müstecib Samedin Efendi 1952 yılında, 1936'dan beri Köstence Kırıl Camiin imamı iken tutuklanmıştı. Serbest kaldıktan sonra Müftülükçe, yine Köstence'de Anadolköy mahallesinin camisinde görevlendirildi. 1990 yılında buradan emekli oldu.

Kırım sevgisini bir ömür boyu yüreğinde yaşattı. 29 Ocak 1995 yılında Müstecib Ülkusal'a kurucusu olduğu Emel Kırım Vakfı ve Emel Dergisi tarafından Üsküdar Kültür Sarayında

düzenlenen şükran törenine şeref misafiri olarak katıldı. Bu törende Kırım Tatar Millî Meclisi Başkanı Mustafa Abdülcemil Kırımıoğlu Müstecib Ülküsal'a, Doğu Türkistanlılar lideri İsa Alptekin beye, Müstecib Samedin ve Ali Osman Bekmambet Efendilere şükranlarını bildirerek birer Kırım Tatar kalpağı hediye etmişti.

Müstecib Samedin Efendi arkasında bir ak ömür bırakarak 20 Şubat 1997 tarihinde Köstence'de vefat etti. Allah rahmet eylesin.

*

Bu yazıyı hazırlayan ben, (S. O.) Müstecib Samedin Efendi ve ailesini ilkin ta ilkokula başladığım yıl, 1945'te tanıdım. İkinci oğlu Tekin ile Türk İlkokulunda (rahmetli Yaşar Memedemin ile de) sınıf arkadaşı idik. Onlar "kasaba içinde", biz Koşu mahallesinde otururduk. Komşumuzun oğlu İsmail abi onların bakkal dükkânında kalfa idi. Bazen okul dönüşü, bazen İsmail abinin peşine takılıp Tekin'lere gittiğim olurdu.

Dükkânları bütün Dobruca ileri gelenlerinin bir uğrak, görüşme ve buluşma yeri idi. Müstecib Efendi müşterilerden ziyade, misafirleriyle meşgul bulunurdu. Ya avludaki masanın etrafında, ya yukarı katta misafir odasında sohbet ederler, ya da dükkândaki adamlarına 400-500 metre ötede olan Gri-vitsa Çarşısına, Selâdin Efendinin kahvesine veya Aşçı Yaşar'ın lokantasına gideceklerini söyleyip sokağa çıkarlardı.

Bir keresinde "Kuran yazılı" Güzel Yazı (Kaligrafi) ödevlerimizi bitirip dükkânda bulunan Tekin'in dedesi Hüseyin efendinin yanına defterlerimizi göstermeye gitmiştik. Sınıfımızda en güzel Sami Besim ve Semiha Memedemin yazardı. Diğerlerimiz onlara yetişmeye çalışırdık.

Ben kendi yazımın daha güzel olduğundan emindim. "Üseyin akay, kimin yazısı taa arü ?" dedim. Hüseyin efendi bir gözü daima daha kısık bakışıyla, bir o deftere, bir bu deftere şöyle bir baktı, "Tekin'inki taa güzel", dedi. Çok şaşırdım. Nasıl olurdu da, göz göre göre böyle diyebiliyordu ? İtiraz ettim. Bir kere, Tekin'in harfleri biri kısa, biri uzun, hep farklı boylarda idi !

Müstecib Efendi de orada bir yan bölmede imiş. Duyup o da yanımıza geldi. Baktı. "Neşin şay diysin, babay, Sami'ninki taa güzel de", demişti başımı okşap.

Üsküdar'daki törende karşılaştığımızda Müstecib Samedin Efendiye bu olayı anlatmıştım. Tatlı tatlı gülmüştü : "Onday bolğan m'edi ?" demişti.

*

Müstecib Samedin Efendinin 1996 yılında rahmetli yazar ve gazeteci Kerim Altay'a verdiği bir mülâkattan :

"12 april 1950'de qapaldıq. (1952 olmalı). O vaqıtta köyden tuğanlarım kelgen edi. Onlarman sohbet etip otura edim. Qapı şalındı.

- Kimdir o ? dedik.

- Aiçea este Mustecep ? dedi bir ses. (Romence : Müstecib burada mı ?). ...



Aldı kettiler, ayırdılar meni ailemden. Bir maşınağa mindik, kettik Sekuritate'ge. Onda tüşürdiler, yoqarı şığardılar, bir odağa akettiler. Bir özüm qaldım. Sonra eki kişi canıma keldi :

- Sen aru tüşün. Köp şeyler etkensiñ milletiñe, halqıña, bizim aleyhimizge, dediler. Bonların epsin bizge yazıp ber. ...

- Menim yazacaq bir şeyim yok. Yazsam yalnız iygilik yazacaqman, dedim.

- Men seni taşlap ketemen, eki gün kelmem. Er şeyni yazıp azirle, dedi militsiyan.

Evet, men sade iygilik yasağanımnı yazdım, halqıma fena-lıq yasamadım. Qırımlılar kelgende onlarğa iygilik ettim. On-larını yerleştirdik. Bazıları uyanıq edi, emen bir iş başına geştiler. Şiybörek edi, şo edi, bo edi, un edi, bir şeyler alıp satma-ğa başladılar. Qalğanları da özlerine sıynacaq bir yer qaradı. Bizim onları qarşılap alğanımız mı qabaat ? Bo bolsa, o va-qıt milletine qızmet etmegenlerden birsi menmen, dedim.

Sora, aylanıp keldiler. Meni bir hücrege soqtılar. Hücre 2 metre boyı, 1 metre eni bir kenep. Deñizge qarşı. Kişkeneşik penciresin mıqman mıqladılar. Aru etip taşlandırdılar. Sade iş-tan kölekmen qaldım. 21 gün onda qaldım. Ne oturmağa yer bar, ne cürmege. Obir başında otıraman desem, o yerde cel ese, işiñe işliy. 21 gün sonra alıp kettiler meni. İlk kelgenim odadaman, işi biraz deñişken. Bir masa taa ketirgenler.

- Ayt, dediler, neler işledin. Epsin aytaçaqsıñ !

- Aytacak şeyim yok, iygilikten başqa, dedim.

O yerde, masanıñ qarşısına saldılar meni, ayağım qolım bayladılar. Biyerge de bir tayaq soqtılar. ... Şaytip acısın şektik onların. Baqıraman, n'etemen, kim eşitecek ? Eşitse de kim yardım etecek ? Ekinci günü aldılar, Banka'nın hazinesi bolğan qattan taa aşaada yerge. (Banka binası Ovidiu meyda-nında, önü Romalı şair Ovidius'un heykeline bakar, Banca Natsionala / Millî Banka olarak normal işlerini görür, arka ta-rafı da denize bakar ve üzerinde bulunduğu yalıyarın cephe-sinden birçok katlarla deniz hizasına, temeliyle de toprağın içine iner, Gizli Emniyetin dairelerini ve işkencehanelerini barındırırdı. - S.O.).

Altıga bölünen bir yer. Birsine meni saldılar. İşinde eki kişi taa bar. 2 metre boyu, eki metre eni bir yerde 27 gün kaldıq.

- Hatırlağan er şeyn? aytqan son seni mından şığarımız. Yoqsa yer yüzünde sağa yer yok, dediler. ...

Mahkemede ömür boyı mapis berdiler. Şalışma aqqım yoq edi. Jilava'ğa bardıq. Sora Aiud'qa, silâh fabrikasına akettiler. Anda işke şığardılar. Bir kere aşlıq grevası yaptıq. 9 künden sonra vazgeştik. İsteklerimiz - yataqta tek bir kişi yatmaq ve mektuplaşma aqqı edi. Bermediler.

Dej'ge akettiler. Niyse, onda şükür, dedim. Köp horlık kördik, eziyet şektik. Sora doqtor moqtor berdiler, onlar er gün saba bizlerni qaradı. Onda eki buşuq sene qaldım. Sora Gherla'ğa keldik. Onda teran serbestlik tapqan sora, azat etmege başladılar. Başta tutuqlıların yarisin, üş ay sora da kalğanların ciberdiler. Bizlerni üş ay sora bıraqtılar. 1964 senesinin ağustosunda üyge keldim." (1966'da olmalı).

Mülakat 1996 yılında alınmış, Karadeniz gazetesi no. 63 - Mayıs 1998 ve tekrardan, Karadeniz no. 75 - Mayıs 1999'da çıkmıştı).

*

Ali Osman Bekmambet

12 Şubat 1953 - Ali Osman'ın Sorgulanma zaptı
Sorgulama 8,50'de başladı, 9,30 da bitti.
Sorgulamayı yürüten Emniyet teşkilâtında teğmen Crişan Petre.

Tutuklu Bekmambet Ali Osman, 15 Haziran 1911'de (10 Mayıs 1912 olmalı) Köstence ili, Valea Seaca? (Omuçça) köyünde doğumlu, Tatar asıllı, Romen uyruklu, siyasi geçmişi - lejyoner partisinde 1937'den beri hücre şefi, tahsili - sekiz sınıflı Mecidiye Medresesinden mezun, mesleği - öğretmen, son çalıştığı yer Valea Seaca okulu, 30 yaşındaki ev hanımı Piraye ile evli, çocukları Erkin 13 yaşında - öğrenci, kızı Ülkü 9 yaşında - öğrenci, oğlu Yılmaz 5 yaşında. Ailece Köstence ili Valea Seaca köyünde ikamet ederler. Sosyal kökeni - köy ağası; babasının 30 hektar ekilir arazisi, iki at, iki öküz, bir inek ve bir evi vardır.

1947 yılına kadar siyasi faaliyeti : Dobruca'daki milliyetçi tatar hareketine katıldı. Sürgünde bulunmadı. Askerliğini 1936 çağıyla 34 piyade alayında yaptı, rütbesi onbaşı, esarete bulunmadı. Karşı-devrimci Tatar Millî Hareketi teşkilâtında ve yeraltı Marea (Deniz) teşkilâtında üye idi. Sabıkası ve mahkûmiyeti yok.

Soru : Mal varlığınız nelerdir ?

Cevap : Köstence ili, Valea Seaca köyünde oturduğum bir evim.

S. : Kaç kardeşsiniz, nerede ikamet ederler, ne iş yaparlar ve eskiden hangi partide politika yaptılar ?

C. : Bir tek kardeşim var, Kemal Bekmambet, çiftçi, eski-



den ne politika yaptığımı bilmiyorum, Köstence ili Valea Seaca köyümüzde oturur.

S. : Hangi sürelerde tahsil gördüğünüzü ve mezuniyetinizden sonra ne iş yaptığınızı söyleyin.

C. : Üç sınıf okuduğum ilkokulu 1923 senesinden 1927 senesine kadar Köstence ilinin Valea Seaca (Omuçça) köyünde okudum.

İlkokulu bitirdikten sonra Mecidiye Müslüman Seminarında (Medresesinde) sekiz sene okudum, 1934 yılında mezun olunca Valea Seaca köyüme gelip bir sene öğretmenlik yaptım, sonra da asker gittim, köyümden ayrıldım.

1936 yılının sonbaharında askerlikten tekrar Köstence ili Valea Seaca'ya gelip çiftçilikle meşgul oldum. Sonra, 1939 yılında Köstence Adliyesinde memur oldum.

1943 yılından 1947 yılına kadar Valea Seaca'da öğretmenlik yaptım, o tarihten sonra yine bahçecilikle meşgul olmaya başladım.

İşbu sorgulama zaptımı kelime kelime okudum, beyanlarıma tamamen uygun olduğunu görerek baskı altında kalmaksızın altına imzama atıyorum. İmza : Bekmambet Ali Osman.

(A.S.R.İ., fond P, dosar 2280, cilt I, s. 187-188
Emniyet Arşiv kayıt no.su).

*

Ali Osman Bekmambet'in tarihi konulmamış bir sorgulama zaptından bölüm :

...

Cevap : 1949 yılının ilkbaharında, Amdi Nusret'in Türkiye'ye kaçıp gitmesinden kısa bir süre sonra İrsmambet Yusuf bizim Valea Seaca'ya (Omuçça'ya) geldi. Eyüp Menali'nin evinde İrsmambet, Ferat Faik, Memet Vani ve ben bir toplantı yaptık. İrsmambet Yusuf Necip Fazıl'ın tutuklandığını (1948 Ekiminde öldürülmüştü bile), Amdi Nusret'in Türkiye'ye kaçtığını, bizlerin Dobruca'da ve Romanya içlerinde gizlenmiş bulunan Kırımlı mültecilere yardımları devam ettirmemiz gerektiğini söyledi. Amdi'nin, kaçınsından evvel kendisine Kırımlı mültecilere yardım ve konakbaylık işiyle meşgul olacak bir komite kurmamız için talimat verdiğini anlattı. Bu toplantıda komiteyi kurduk, İrsmambet'i başkan, orada bulun-

mayan Müstecib Hüseyin'i kasiyer seçtik. Ben, Memet Vani, Eyüp Menali, Ferat Faik üye idik.

Bundan sonra İrsmambet Yusuf kendisiyle Müstecib Hüseyin'in, şehirde oturdukları için bütün Kırmımlı mültecilerle temas halinde olacaklarını, bizden alacakları toplanan gıda ve paraları onlara yardım olarak dağıtacaklarını söyledi. Ayrıca yine ikisi, mektupla, Türkiye'de bulunan Amdi Nusret ve Müstecib Hacı Fazıl ile temas kurup memleketteki halkımızın ve Kırmımlıların durumundan haberdar edip, mülteciler için para yardımı talebinde bulunacaklarını bildirdi.

Yine o vakit, İrsmambet Yusuf biz üyelere, köyde oturduğumuz için para veya gıda toplamamızı, bunları Köstence'ye getirip kasiyer Müstecib Hüseyin'e vermemizi söyledi.

Soru : "Marea" ("Deniz") karşı devrimci teşkilâtına ne zaman girdin ve burada ne gibi çalışmalarda bulundun ?

Cevap : 1949 yılının Eylülünde bir gün köy içinde köydeşlerden Constantin Glodeanu ile karşılaştık. Laf laftan, bana Köstence'de bir savaş durumunda şimdiki rejimi devirmek için hazırlık gören bir yeraltı teşkilâtının bulunduğunu anlattı. Çok büyük bir teşkilâtmış, saflarında eskiden türlü partilerde politika yapmış kişiler bulunuyormuş. Bizim Valea Seaca? (Omurça) köyümüzde de bu teşkilâta bağlı, içinde kendisinin ve Refik Cumalı'nın da bulunduğu bir grup varmış. Bu konuşmalardan sonra bana bu gruplarına benim de katılmama teklifi etti. Buna hayır demiyeceğimi, fakat önce kendim Köstence'ye gidip şu merkezdekileri bir görmek istediğimi söyledim.

Bundan bir süre sonra Constantin Glodeanu ile Köstence'ye gittik, adının Perie?eanu olduğunu öğrendiğim bir kadının evine vardık. Az sonra oraya bir bey geldi, kendini teşkilât başkanı Negulescu İon diye tanıttı. Teşkilât hakkında anlatmaya başladı, geniş bir teşkilât olduğunu, Bükreş'teki büyük adamlarla temas halinde olduklarını, bir savaş başlarsa en önemli kurumlara el koyarak şimdiki rejimi devirmek niyetinde olduklarını söyledi.

Valea Seaca (Omurça) köyünde sadece Refik Cumalı, Costica Glodeanu ve Costica Bancu'dan ibaret bir grup olduklarını, daha güçlü olabilmek için saflarına daha çok kişileri çekmek istediklerini açıkladı. Sonra evime dönerek, yer altı teşkilâtında çalışmaya tamamen taraftar olduğumdan, kendim de başkalarını teşkilâta çekmek için çalıştım. Meselâ Maria Martica ile görüştüm, o da eylemlere katılmak istedi. Fakat evvelâ onunla Köstence'ye, teşkilât merkezine gittik, böyle bir teşkilâtın bulunup bulunmadığını gözleriyle görmek istiyordu. Oradaki konuşmalardan sonra ikna oldu. Merkezde, Perie?eanu'nun evinde Maria da aidat tutarını ödedi, ne kadar şimdi hatırlamıyorum.

Köye dönünce Purcarea adlı kişiyle de konuştum, yeraltı teşkilâtının varlığından söz ederek, ona katılıp katılmama hususunda düşüncelerini sordum. Düşüneceğini, daha sonra cevap vereceğini söyledi.

1949 yılının Ekim ayında Constantin Glodeanu hemşehrilerimize dağıtmam için teşkilâtın (sembolü olan) kurdelelerinden 25 adet kurdele verdi. Fakat zaman daraldı, çünkü Aralık

1949'da Emniyet evimde arama yaptı, ben de yakalanmamak için kaçtım, kurdeleleri dağıtmaya fırsatım olmadı.

Şunu da söylemeliyim, Maria Martica ile teşkilât merkezine gittiğimizde Costica Bancu ve Costica Glodeanu'un verdikleri 900 leyi de verdim, kendimden de, bağış olarak 5 kilo beyaz peynir verdim.

(A.S.R.İ., fond P, dosar 2280, cilt I, s. 199-200
Emniyet Arşiv kayıt no.su).

*

27 Şubat 1953 tarihinde Bükreş Askeri Savcılık tarafından hazırlanan 81 no.lu İddianamede Ali Osman Bekmambet ile ilgili bölüm :

Ali Osman Bekmambet lejyoner hareketine 1937 yılında yazılıp faal çalışmalarda bulundu, bunun neticesinde Valea Seaca'da hücre şefi oldu.

1934-1935 yıllarında sanık Valea Seaca'da tatar gençlik teşkilâtını kurdu ve Kıırım'ın, sözümlü ona, kurtuluşu ve bağımsız bir tatar devletinin kurulması için yoğun çalışmalar yaptı.

Bu çalışmasını sanık 1943 yılına kadar sürdürdü. Bu tarihte, Sovyetlere karşı savaşın cephesinde Alman ordusuyla işbirliği yapan Kırmımlı milliyetçi grupları Köstence'ye geldiklerinde sanık onlara para, gıda ve barınma imkânları sağlamak suretiyle yardım etmeye başladı ve bu işe 23 Ağustos 1944 tarihinden (Sovyetler Romanya'yı işgal edip komünist bir idare kurulduktan) sonra da devam etti.

1941 yılında, Sovyetler Birliğine karşı savaşacak gönüllülerin listesini çıkarmak amacıyla Türkiye'den özel olarak gelen Müstecib Ülküsal'ın Köstence'deki İmperial Otelinde tertipledeği gizli toplantıya sanık Ali Osman Bekmambet de iştirak etti. Kıırım'a giderek Sovyetler Birliğine karşı savaşacakların listesine sanık da yazıldı.

1948 yılının sonbaharında, Necip Fazıl'ın tutuklanmasından sonra sanık, Amdi Nusret'i Türkiye'ye kaçışına kadar Valea Seaca'da evinde barındırdı.

Bu günlerde sanık, kendisine ve Kırmımlılara Türkiye'den para yardımında bulunacağını vaad eden Amdi Nusret'ten, Kırmımlı sığınmacılara yardım etme işine devam etmesi ve çabalarını arttırması için talimat aldı.

1949 yılının ilkbaharında sanık, İrsmambet Yusuf'un Valea Seaca'da, Eyüp Menali'nin evinde tertipledeği toplantıya katıldı. Bu toplantıda meydana getirilen Kırmımlılara yardım komitesinde, sanık üye seçildi.

1949 yılının Eylülünde sanık, Constantin Glodeanu adlı kişi tarafından Köstence'de bir karşı devrimci bir teşkilâtın varlığından haberdar edildi.

Sohbetlerinde Constantin Glodeanu kendisine Köstence'de, muhtemel bir savaşta mevcut rejimi devirmek isteyen, "Marea" (Deniz) adında bir karşı devrimci bir teşkilâtın bulunduğunu anlattı.

Constantin Glodeanu'nun bu yer altı teşkilâta kendisinin

de katılması teklifine sanık katılmaya razı oldu ve bu amaçla, Köstence'ye giderek gizli teşkilâtın başkanı olan Negulescu İon ile görüştü. Bu şahıs, teşkilâtlarının çok güçlü olduğunu, Bükreş'teki büyük adamlarla irtibatla bulunduğunu ve savaş başladığı anda en önemli kurumlara el koyarak halihazırdaki rejimi devireceklerini anlattı. Bu vesile ile gizli teşkilâtın başkanı Negulescu İon sanığa Valea Seaca'da bir yer altı gruplarının bulunduğunu, fakat çok az üyeli olduğunu, sayılarını arttırmak için yeni üyeler bulmaları gerektiğini söyledi. Sanık teşkilâta mümkün olduğu kadar çok üye çekmeye çalıştı ve bu uğurda lejyoner eğilimli Maria Martica ile, Purcareea adlı kişi ile ve daha birçokları ile görüştü, merkezi Köstence'de bulunan teşkilâtın Valea Seaca şubesine yazılmalarını teklif etti. Sanık, Köstence'deki teşkilât merkezinde görevli Perie?eanu adlı kişi vasıtasıyla yer altı teşkilâtına aidat gönderdi. 1949 yılı Ekim ayında sanık, Constantin Glodeanu'dan Valea Seaca sakinlerine dağıtılmak üzere, Köstence'deki gizli teşkilâtının gönderdiği 25 adet taraftarlık alâmeti kurdele teslim aldı. Sanık ayrıca Costica Bancu ve Costica Glodeanu'dan topladığı 900 ley ile kendinden 5 kilo beyaz peyniri teşkilâta şahsen götürüp verdi. Aralık 1949'da resmî makamlar tarafından yakalanmamak için sanık ikametgâhından kayıplara karıştı ve Mart 1950'ye kadar Braila (İbrail) müslüman mezarlığının bekçisi Omer Giascu Aglo'nun (yanlış yazılmış, Ömer G. Aşçıoğlu gibi bir isim herhalde) evinde gizlenmiş. Burada iken Kırmızı mülteci Anife Özenbaşı ailesini ziyaret ediyordu. Braila'dan ayrıldıktan sonra sanık sırayla Alime Nurmambet adlı kişide, 1951 yılının Ekimine kadar Valea Seaca'daki yeğeni Rıza Asan'da kaldıktan sonra Köstence'ye geçti. Burada Müstecib Hüseyin ve İrsmambet Yusuf ile temas sağladı ve bunlar kendisini, tutuklanıncaya kadar evinde kaldığı Fazıl İslâm'ın yanına yerleştirdiler. Köstence'ye dönmesinin sebebi Türkiye'ye kaçmanın çaresini aramaktı.

(A.S.R.İ., fond P, dosar 2280, cilt I, s. 2- 23, İddianamenin Emniyet Arşiv kayıt no.su).

*

Büyük Tatar Grubu Davasının 11 Mart 1953 tarihli 179 no. lu karar metninde Ali Osman Bekmambet Efendi için şunlar yazılıdır :

“Mahkeme, Halkımız namına

C.K madde 191 paragraf 1, madde 193, 25 madde bahis 6, 224 ile 226 ve 184 maddeler birlikte, Askeri K. 304 ve 463 maddelerine istinaden mahkûm eder :

1. İrsmambet Yusuf'u ...

2. Müstecib Hüseyin'i ...

3. Memet Mendu'yu ...

4. Ali Osman Bekmambet'i kamu düzenine karşı işlediği hainlikleri için 20 yıl çalışma kampı, 10 yıl sivil haklarından mahrumiyet ve şahsi mallarının müsaderesi,

Bir yabancı ülkenin emniyetine karşı fiilleri için 10 yıl alelade tutukluluk.

500 (beşyüz) ley mahkeme masraflarına mecbur eder ve 17 Şubat 1951 tarihini cezanın başlangıcı olarak kabul eder.

C.K. 101 maddesine göre sanık 20 (yirmi) yıl çalışma kampında kalacak, 10 yıl medeni haklarından mahrum olacak, şahsi malları müsadere edilecektir.”

Kaynak : Romanya Müslüman Tatar Türkleri Demokrat Birliği ve Köstence “Ovidius” Üniversitesi

Tarih Fakültesinin ortak yayını eser :
Tatarii în Istoria Românilor - Muntenia - Constanta 2004

*

Duruşmalar bitip cezalar biçildikten sonra Ali Osman Efendi, diğer bütün mahkûmlar gibi, bir cezaevinden öbürüne dolaştırılır: Bükreş, Jilava, Dobruca'daki Midye Burnu'nun taş ocakları, Transilvanya'daki Aiud, Cavnic ve Baia Sprie maden ocakları, Gherla, Tuna boyundaki Salcia, Agava, Gradina devlet üretme çiftlikleri ve tekrar Aiud hapisanesi.

“Aiud mahbusu eñ zorlu, en dertli, tutuqlıniñ ömrin aşığan mahbuslardan birisi edi. Onda qapalı turğanların bazıları deldire, hastalana. Ölgenleri köp boldı. Odalar Aiud'ta eki metre genişlikte, üç buçuk uzunluqta, eki seksen yükseklikte. İçecek su şekek içinde, WC için şekek oda içinde. Yaz künleri şekekteki pislıknıñ kokuların aytmayım. Erten bir de akşam, şekekteki pislıklerni boşata edik. Her odada dört demir karyola bar edi. Ekişer ekişer, üst üstke salınğan, araları kırq santim.

Men bu zor şartlarda, karanğı künlerde, kutsal kitabımız Kur'an Kerimden şu eki ayetmen yaşadım : Bakara suresiniñ yüz elli üçüncü ayetin sonu, bir de Al İmran suresiniñ yüz kırq altıncı ayetiniñ sonı menim moralim kuvetlendire edi. Köp defalar Enbiya suresiniñ seksen yedinci ayetin son betin köp oqıy edim. ...

1964 yılının Nisanında kurtuldu.

“Ertesi kün saat doquz kararlarında Bükreş'ke keldik. Köstenci'ge o saatte tren yok eken. Üyleden sonra saat üçte bar. Saat üçte trenge mindik, tren cönedi. Mecdiye'ge kelgende sabah carıqlanmağa başladı Murfatlar'ğa kelgeşi kün tuwdı. (Anlaşılan, bindikleri tren bir “personal”, yavaş giden, her durakta duran, Bükreş-Köstence arası 217 kilometrelik yolu 12 saatte alan bir posta treni idi.)

Trende bolğan arqadaşlarman sarılışıp ayrıldım. Trenden tüştüm, peronda bir kişi menden közin ayırmay. Öz özime, bu bir sekurist (gizli polis mensubu) bolsa kerek, dedim. Colğa şıqtım, üyge doğru cayav ketemen. Torbalar qolumda. Bir arada artıma qaradım, peronda mağa qaragan kişi artımdan keliyadır, men cüremen, o cüre, artımdan yetiştı. Mağa romence “Ali ağa, sensin mi ?” dep sordu. “Evet, menmen,” dedim. “Meni tanımayıñ mı ? dedi. Men Gica'man, qomşıñızman.”

Men üyden ketkende on yaşlarında edi, üy bolğan, bala şağa sahib bolğan, yaşı da yirmi yedi bolğan. Colda “Bızimkiler nişliy ?” dep sordım. “Hepsi arü, şimdı üyiñe barğanda köürsin,” ded?.

Saat sekiz kararlarında üyümüzge keldim. Qapığa yaklaştım, üyden bir kız şıqtı, tüşünip, bu menim kızım mı, yoqsa baldızım mı, dep turğanda, mağa romence “Sen mında kimni

qaraysın ?” dedi. Men de romence “Madam Ali mında oturma mı ? dedim. “Evet, mında otura. “Hanım kız, mınav torbalarını alsa, yoruldu”, dedim. Aldı, torbalarda atım yazılı edı. Oqıy ! “Babay, sensın mı ?” dedi. Men de “Ülkü, sensın mı ?” dep o man quşaqlaşıp, o da “Babay, sen qaydan sıqtıñ, qaydan keliyatırsın ? dep baqırıp baqırıp cılay ! Eşım, Ülkü’niñ baqırıp cılağanın eşite, tışarğa şığa, onıñ artından kışkene ulum da şığa. Ne körsın ? Qız babağa sarılğan, quvanıp quvanıp cılay ! Qaradım, eşım men? körgemen, şaşkın halde, özin coytayadır. “Men qurtuldım” dep aytayatrıǵanda, bir çaş mağa sarıldı. “Bu kım ?” dep sordım. “Bu seniñ taşlap ketken on aylıq balañ” dedi. Men qurtulıp kelgende on altı yaşında taptım, tanımadım.

Üyge kirdik, eşım mağa “üstündeki kiyimlerinñ deñiştirse, közaydıñğa kelgen-ketken bolır” dedi. Odağa kirip kiyimlerim deñiştirgeşi üç dört daqıyqa geçti.

Kiyinip sıqtım, oturğan odağa kirdim. Şu arada oda qısım aqraba, qonu-qomşı, tanış-bilişmen tolğan. Hepisi köz aydıñğa kelgenler. Otuz yaşından yuqarı bolğanlarını tanıdım, anav birlerin tanımadım.

Şaytıp, on beş cıldan son üyge keldim. Men 1949’da üyden qaşıp ketkende Erkin ulum beş yaşında edı. Qurtulıp kelgende yirmi yaşında taptım. Qızım üç yaşında edı, men qurtulıp kelgende on sekiz yaşında. Kışkenem Yılmaz on aylık edı, men kelgende on altı yaşında edı.

Qurtulıp kelgen son, eki hafta geşmedı, menı İş Tapma Qurumına, Mecidiye’ge şaırdılar. Çalışmaq üçün menı, mejburen Valul Traian’ğa (Hasança’ğa) odun deposuna hamal berdiler. Onda dört ay çalıştım. Dört aydan son Cernavoda’da (Boğazköy’de) bir şantiyerde depo memuru boldım. Onda bir cıl altı ay çalıştım. Sonra üç cıl Babadağ qasabasında hoca vazifesin yasadım. 1969 cılının son künlerinde hocalıqman Basarab’qa (Murfatlar / Tatar Nurbat’qa) avuştım. Yirmi cıl Basarab’ta hocalıq yasap emekli boldım. ...

Qurtulıp üyüme keldim, birkaç vaqt geşken son, bir kün eşımden sordım : Emel Mecmuaları tura mı ? Atalar sözi, şıñlar, cırlar, tatarca yazılğan şiiirler defterimni sordım. (Emel Mecmuasının 1939 yılı Nisanında çıkan 137 no.lu sayısında Omurçalı Ali Osman efendinin topladıǵı ata sözlerinin bir kısmı basılıdır. - S.O.). “Qorqıp hepsini caqtıq” dedi. Ne qadar acındım. Yirmi cılda toplagan şiiirler, atalar sözi, şıñlar, cırlar, tapmaşalar, taa başkaları yazılı edı. Emel mecmuaları, hepisi cıltlı edı.

Eşım Piraye, Mecdiyeli Ferhad efendiniñ qızı. Ferhat efendı, şairimiz Mehmet Niyazi men dost-arqadaş ekenler. Eşım doğdıǵı zaman, şairimiz Mehmet Niyazi dört satırlı bir şiiir yazğan eşım aqqında. Bu dört mısralı yazı ipekmen işlenmiş, duvarda asuvlı tura edı. “Onı da caqtıq”, dedi ...

1989 cılının son künlerinde, Aralık ayında Romanya’da bolğan inkılaptan sonra, 1990 cılında, Mayısın son künlerinde Köstence şehirinde “Kültür Üyi” salonunda erkek kadın, çaş, kız, bir toplantı yasıldı. Toplantıǵa qalabalıq halq keldi. Bu toplantıda bazı qararlar alındı.

Birinci qarar, bir tatar yönetim qurulu qurmaq meselesi boldı, qurmaq için qarar alındı.

Başqan, başqan yardımcısı, veznedar, yazman, üyeler ayırıldı. Yönetim çalışmağa başladı. Başqan olaraq Ekrem Menlibay ayırıldı. Eki cıldan sonra seçim yasıldı, Ünal Mambet’ni ayırdılar. Bu hatıralarım yazıyatrıǵanda (2001 yılında) eki tret Necat Sali başqan ayırıldı.



Başqanlar yönetimni arı yönettiler. Şairimiz Mehmet Niyazi’niñ kabrı başında anma töreni yasıldı. Simpozyonlar, ziyaretler, anmalar, Qırım’ğa yardımlar yasıldı.

1990 cılından 2000 cılına qadar 4-5 kere Qırım’ğa ketildi. Qasaba, köylerde teşkilâtlar yasıldı. Romanya’da köp cıllardan sonra bir “Qaradeñiz” gazatası sıqtı, halq arasında quvançman oqulmağa başladı. 1993, 1994, 1996 cıllarında Curumuz Qırım’ğa barıp Qırım’ni körmek quvancıman yaşadım. ...

Ekinci bir quvanışım 1994 cılında (1995 yılında, 29 Ocakta idi. - S.O.) İstanbul-Üsküdar belediye salonunda dünyanıñ her köşesinden kelgen tatar halqınıñ qarşısında Milli Meclisniñ Başqanı Mustafa Cemil Qırımoǵlu dört kişini Qırım qalpağıman şereflendirdi.

Bu menim 67 cıl bu colda cürgenim, çalışqanım, bir gaye için mahbusta qapalğanımniñ mükâfatıdır.

Menmen barabar bu şereflı daqıyqalarını paylaşqanlar, daqıyqalarca alqışlarman, Qırım qalpağıman başlarında taşığan Müstecib Ülküsal, İsa Yusuf Alptekin, Müstecib Samedin’dir.

Curt aşqıman, curt süygısimen, birlikmen ve doğruluqman çalışqan bir çaş ne mutlu !”

(Kaynak : Ali Osman Bekmambet - Keşken Künler, 2001 Köstence - Romanya Müslüman Tatar-Türkleri Demokrat Birliğinin yayını).

*

Ali Osman Efendi bugün ilerlemiş yaşına rağmen, Köstence Kırım Tatar Derneğinin çalışmalarını alâka ile izler, Kırım’dan gelen her misafiri görmeye can atar, “Kırım ballarından” Kırım’a ve Mustafa Cemil Kırımoǵlu’na selâmlarını gönderir. Bahçesaray Dergisi olarak kendisine nice sağlıklı ve mutlu yıllar dileriz.

İdil İzmirli'nin Kırım Tatarlarının sorunları ile ilgili makalesi Amerikan kitabında yer aldı

Woodrow Wilson Uluslararası Akademisyenler Merkezi ve Johns Hopkins Üniversitesinin yayınevi dünyanın göç hareketlerini anlatan "Göç, Vatan ve Avrasyalı olmak" kitabını bastı. Kitapta Uluslararası Kırım'a yardım Komitesi (Washington) Başkanı İdil İzmirli'nin Kırım Tatarlarının sürgününü anlatan makalesi de yer aldı. Kitapta, göç hareketlerinin BDT ülkelerinde büyük önem taşıdığı bildiriliyor. SSBC dağılımı, yeni bağımsızlığını kazanan ülkeler arasında büyük göç hareketlerine sebep oluyor. Kitapta çeşitli göç araştırmalarının sonuçları açıklanıyor, devletlerin göç politikaları anlatılıyor ve tarihteki büyük ve ilginç göç örnekleri gösteriliyor.

Woodrow Wilson Uluslararası Akademisyenler Merkezi BDT ülkelerindeki sivil ve politik süreçlerine önem veriyor. "Göç, Vatan ve Avrasyalı olmak" kitabında Ukrain okuyucularını ilgilendiren Kırım Tatarlarının tarihi vatanlarına sürgünden dönüşlerini anlatan "**Altın beşiğe dönüş: sürgünden dönüş ve yerleşme sorunları**" isimli makale yer alıyor. Makalenin yazarı İdil İzmirli Kırım'da siyaset bilimi ve sosyoloji alanlarında yaptığı çalışmalarıyla biliniyor. QHA'nın elde ettiği bilgilere göre İdil İzmirli yakın zamanda araştırmaları için Kırım'a gelecek.

Rustem Ablyatıf- Dilara Fahretdin/QHA

Yeni Kitap:

1905-1907 Yılları Rusya Müslümanlarının Siyasi Kimlik Arayışı

Yrd. Doç. Dr. Giray Saynur Bozkurt

İstanbul 2008, Doğu Kütüphanesi Yayınları.

XIX. yy.'ın sonlarında, Rusya Müslümanları/Türkleri, Rusya'nın değişik yerleşim birimlerinde, farklı yasal ve idarî statülere tabi olarak yaşamaktaydılar. Aynı etnik köken ve aynı dine sahip olmalarına rağmen iletişimin çok kısıtlı olması nedeniyle birbirlerinden habersizdiler. Şiveleri farklı, eğitim seviyeleri oldukça düşüktü. Böyle bir ortamda İsmail Gaspiralı gazetesi Tercüman vasıtasıyla dil birliği ve temel eğitimde ilk adımları atarak koyu bir taassup, asimilasyon gibi engellere rağmen Rusya Müslümanlarının uyanmasında ve siyasî kimlik kazanmasında büyük rol oynadı.

Rus-Japon savaşının sonuçları Rusya içindeki huzursuzluğu ziyadesiyle arttırmıştı. İmparator II. Nikola 1905 ihtilâlinin şiddetini azaltmak amacıyla ödün vermeye başladı. Çeşitli hak ve hürriyetler tanınmasının yanı sıra rejim değişikliğine de gidildi.

Bu değişim sürecinde Rusya Müslümanları yaptıkları üç büyük toplantı sırasında iyi ve kötü yönleriyle birbirlerini tanıma fırsatını buldular ve Müslüman ittifakını tesis ederek siyaset platformunda seslerini duyurmaya başladılar. Rusya Müslümanlarının başta eşitlik ve hürriyet olmak üzere isteklerinin

Uluslararası Mavi Karadeniz Kongresi yapıldı

Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü tarafından "Uluslararası Mavi Karadeniz Kongresi" 14 Ekim Salı günü saat 10.30'da Sakarya Üniv. Kongre ve Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilen törenle başladı.

Saygı Duruşu ve İstiklal Marşı'nın okunması ile başlayan 'Kongre Açılış Töreni'nde Sakarya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Durman, İİBF Dekanı Prof. Dr. Engin Yıldırım, İBBF Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Dr. Alaeddin Yalçınkaya, Kongre Organizasyon Başkanı Yrd. Doç. Dr. Giray Saynur Bozkurt, birer konuşma yaptı.

Karadeniz Bölgesi ülkeleri arasındaki siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerin analiz edildiği Uluslararası Mavi Karadeniz Kongresi'nde Ukrayna, Yunanistan, Moldovya, Gürcistan, Romanya, Macaristan, Rusya Federasyonu, İran, Makedonya, Kosova, Kırgızistan, Azerbaycan, Hindistan, Sırbistan, Nijerya, Brezilya, Kanada ve ABD'den 80 uzman ve bilim insanı bildirileri ile yer aldı. Kongre 14-17 Ekim 2008 tarihleri arasında 3 gün süre ile devam etti.

Kongre Organizasyon Başkanı SAÜ. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Giray Saynur Bozkurt yaptığı açıklamada, Uluslararası Mavi Karadeniz Kongresi'nin bölgesel ve global politikaların bilimsel zeminde değerlendirilmesi açısından fırsat olacağını söyledi.



çoğuna olumlu cevap verildi. İnkılabın ilk döneminde, Ruslar ile Müslümanlar arasında hukukî ayrımlar kalktı. Rusya Müslümanları, Ruslarla eşit haklara sahip Rusya vatandaşları olarak haklarını arama ve savunma çabası içine girdiler. Her üç Duma'da Müslüman Fraksiyonunu teşkil ederek dinî, iktisadî, kültürel ve siyasî istekleri tek elden takibe başladılar. Ancak vatandaş eşitliği, din ve eğitim sorunları dışındaki konularda Hükümetle anlaşmaları mümkün olmadı. Özellikle toprak meselesinde çözüm gerçekleşmediği için referandum bahane edilerek I. Duma, solcuların inkılap faaliyetleri bahane edilerek II. Duma kapatıldı. Bundan sonraki siyasî hayatta, geriye dönüş başladı ve III. Duma'dan itibaren sağ görüşlüler (hükümet yanlıları) siyasete hakim oldu. 1905-1907 sürecinde toprak ve göç konusunda başarı sağlanamamasına rağmen Rusya Müslümanları için en büyük kazanç, millî bir kimliğin kazanılması, yasal olarak vatandaş eşitliğine kavuşulması ve kısmen de olsa sosyo-kültürel avantajlara sahip olunmasıydı.

Kırım'dan Bahçesaray Dergimize İki Mektup

Geçtiğimiz Ramazan ayının son gününde Kırım'dan iki mektup aldık. Kırım Tatar milli hareketinin veteranlarından, 21 Nisan 1968 yılında meydana gelen Özbekistan - Çırçık olaylarındaki Kırım Tatarlarını tutuklamalarının ardından Dünya Kamuoyunun hakemliğine çağrıda bulunan 118 halk temsilcisinden biri olan ve o tarihten beri hep ön saflarda yer alan Dr. Zampira Asan Hanımdan.

Birinci mektup Kırımlıların kalbinde müstesna bir yeri olan eski Cumhurbaşkanımız, Sayın Süleyman Demirel'e, ikinci mektup ta 1992 yılından beri İstanbul Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneğimizin başkanlığını fedakârca, tutkuyla yürüten, Kırım'la nefes alıp yaşayan iş adamımız ve başkanımız Celâl İçten'e.

Kırım - Akmescit - 29.9. 2008

Faziletmeab Ustadımız, Saygılı Demirel Ağamız,

Sizin, Milletinizin Ramazan Bayramını tebrik etmeme müsaade etmenizi rica ederim. Açık aydın gecelerinde Çatır dağımızıñ eteklerine çıkıp, taşlarına başımızı koyup, Sizi, Yüce Yaradanaımız Bir diyen Ağamızı, Kırım Türklerinin kahrına destek olduğunuz için, minnetle ağlayıp algışlıyoruz, kadim Türkler gibi. Dede Korkut'un algışlarını, hayır dualarını öğretiyoruz torunlarımıza, Siz Devlet makamında olduğunuz vakit bağışladığınız evlerin töründe - başköşesinde oturup.

Kırım Tatar Millî Davamızın veteranlarından,

Dr. Zampira Asan

*

MEHMET YURTCAN VEFAT ETTİ

1920 yılında Bahçesaray'ın Tatarosman köyünde doğan Mehmet Yurtcan, tedavi gördüğü Ankara Numune Hastanesi'nde hayatını kaybetti. Mehmet Yurtcan'ın cenazesi uzun senelerdir yaşadığı Bartın'da 23 Ekim 2008 tarihinde Şadırvan camisinde kılınan cenaze namazından sonra Halatçı yaması mezarlığında bulunan aile kabristanında eşinin yanında toprağa verildi.

Mehmet Yurtcan 2.Dünya Savaşında Gamalı Haç ile Kızılyıldız ile arasında kalıp acı ve ızdırap dolu yıllar geçiren Kırım Türklerinden birisi idi. 2.Dünya savaşı sırasında Alman Kırım Alayı'nda subaylık yapan Akyar'ı (Sivastapol) terkeden son Alman gemisi ile Vatan Kırım'dan ayrılıp, savaşın son günlerinde Polonya'da Varşova'da sokak çatışmalarında kullanılan, yine kendisi gibi yüzlerce Kırımlı Türkünün ölümüne şahitlik eden bir canlı tarihi ve Kırım aşığını kaybettik..

Mehmet Yurtcan, savaşın ardından Almanya'daki kamplarda Kırım Türk öğrencilerine açılan okulda bir müddet öğretmenlik yaptıktan sonra Türkiye'ye göç etmişti. Bartın'da aldığı kamu görevi ile yıllarca burada görev yapan ve yerleşen Mehmet Yurtcan, ilçe milli eğitim müdürlüğünden emekli olmuştu.



Kırım - Akmescit - 29.9.2008

Can ciger, Öpke, Bavur, Tuvğanım, Soydaşım, Celâl oğlumuz,

Bu yıl mukaddes üç aylarda, her kün şükürler aytıp, bizniñ, Büyük Atalarımızıñ ana vatani Kırım'ğa sahip olmamız gayesini gerçekleştirmemiz için bütün ömriñizni sarf etip yaşağanıñız için algışladık, dualar ettik.

Yaradanaımız kavi sağılık, tendürüstlik bağışlasın. Belâlardan, kazalardan saklasın, Yüce Rabbimiz.

Kırım Tatar Millî Davamızın veteranlarından,

Dr. Zampira Asan

P.S. ("Pitirgen Sonra" veya "Post Scriptum") Bağçesaray Mecmuasında basıp tuyurmañızni rica etemiz. - Z. A.



Mehmet Yurtcan öğrencileri ile birlikte

Senelerce Kırım'da kalan aileme ve akrabalarım eziyet ederler korkusu ile konuşmaktan, hatıralarını anlatmaktan ve geçmişinden sakınan Mehmet Yurtcan, Kırım'a olan ilgisini ve sevgisini hiçbir zaman kaybetmemişti. TRT'de yayınlanan Gamalı Haç ile Kızıl Yıldız arasında adlı belgeyle bütün çabalarım rağmen röportaj vermekten bu sebeplerle imtina etmişti. Gün ışığına çıkmamış binlerce hatırayla birlikte ebediyete göçtü gitti. Allah rahmet eylesin. Salih ÖZENCİ - Bartın

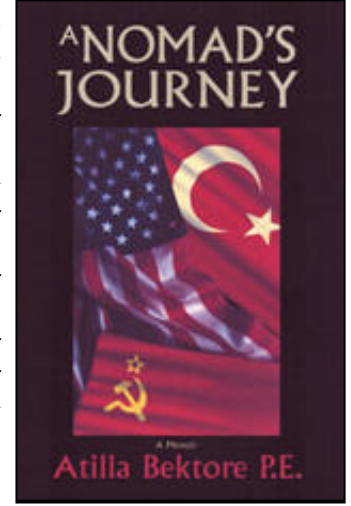
ŞEVKİ BEKTÖRE'NİN OĞLU ATILLA BEKTÖRE HATIRALARINI YAYINLADI

"A NOMAD'S JOURNEY" - BİR GÖÇBENİN SEYAHATI

Kırım Türklerinin tanınmış şair ve eğitimcilerinden Şevki Bektöre'nin oğlu olan Atilla Bektöre, hatıralarını İngilizce olarak "A Nomad's Journey", "Bir Göçbenin Seyahati" adıyla yayınladı. Kitabını babası Şevki Bektöre ve annesi Hamide Bektöre'ye ithaf eden Atilla Bektöre, Birinci Dünya Savaşından başlayarak babasının ve kendisinin hayatını ve hayatının geçtiği yerleri anlatmış. Kitap 590 sayfa hacminde.

1888 senesinde Dobruca'da doğan Şevki Bektöre'nin Birinci Dünya Savaşı Sonrasında, Kırım Tatar Milli Kurultayı'nın ilanından sonra büyük bir heyecanla Vatan'ı Kırım'a giden öğretmenlerden birisi idi. Atilla Bektöre babasının bu görevi esnasında 1922 yılında Kırım'da doğdu. Stalin'in iktidara gel-

mesiyle iyice sertleşen siyasi ortamda Kırım'ı terk eden Şevki Bektöre ve ailesi tıpkı Bekir Çobanzade gibi Dağıstan'a göç etti. Şevki Bektöre 1932'de tutuklandı. Atilla Bektöre bütün bu yaşananları, Türkiye'ye göç etmelerini ve ABD'deki hayatını bu kitapta geniş olarak anlatıyor. Ayrıca ailesine ait hiç yayınlanmamış fotoğraflara da kitabında yer vermiş. Atilla Bektöre. Emekli ve şimdi Florida'da yaşıyor.



Kitap Kırım Tatar tarihine ışık tutan çok önemli bir eser. Keşke Türkçe yayınlanabilse de daha çok okuyucu kitlesine ulaşabilse.

Zafer Karatay



Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yuşçenko parlamentoyu feshetti.

Ukrayna Erken Seçime gidiyor

Ukrayna'da bir kez daha parlamento feshedildi ve erken seçime gidiliyor.

Batı - Rus mücadelesinin en hareketli çekişme sahnesinde kozlar yeniden paylaşılacak. Bu seçimler Kırım Tatarları için çok önemli. Zira ısınan Karadeniz bölgesinde tüm gözler Kırım'a bakıyor.

QHA'nın büyük başarısı



Qırım Haber Ajansı'mız Ukrayna basını içinde saygınlığını gün geçtikçe artırıyor.

Ukrayna'nın medya analizini yapan en büyük kuruluşu olan "pro.mova" ve "Telekritik" araştırmacıları tarafından, 8-13 Ağustos tarihleri arasında devam eden Rusya ile Gürcistan arasındaki çatışmayı en objektif aydınlatan Kırım medya kuruluşu olarak QHA'nın olduğu tespit edildi.

Bugünlerde teknik altyapısında köklü bir değişiklik yapılan ve çalışmaların sürdüğü QHA internet sitesindeki haberler kısa bir süre için tüm ziyaretçilere açık olacak. 3 dilde yayın yapan QHA sitesine şu adresten erişebilirsiniz.

www.qha.com.ua

QHA'nın bu başarısını tebrik eder, nice başarılarla hizmetine senelerce devam etmesini dileriz.

Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yuşçenko 8 Ekim günü Ukrayna Verhovna Radasını (Parlamento) feshettiğini bildirdi ve erken parlamento seçimleri kararını ilan etti. Cumhurbaşkanı Ukrayna halkına yaptığı açıklamada "8 Ekim 2008 tarihi itibarıyla 225 milletvekilinin imzaladığı koalisyon kurma anlaşması teklifini hiç almadım. Dolayısıyla parlamento güçleri faaliyetlerini çıkmaza soktukları zaman kararı Ukrayna halkı vermeli. Ukrayna Anayasasına göre Verhovna Radasını feshediyorum ve erken parlamento seçimlerini ilan ediyorum" dedi.

Uzmanların tahminlerine göre erken parlamento seçimleri 7 ila 14 Aralık arasında yapılacak

QHA - Seydamet Umerov, Çeviri: Dilara Fahrettdin

**biliyor
muydunuz ?**

193 numaralı Gelir Vergisi Kanununun 89'uncu maddesinin birinci fıkrasının 4'üncü bendine göre kamu yararına çalışan derneklere makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımlar gelir vergisi beyannamesinde bildirilecek gelirlerden indirilir. Kırım Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği ve şubeleri 1992 senesinden beri kamu yararına dernek sıfatıyla halkımıza hizmet etmektedir.

BAHÇESARAY ÇEŞMESİ Şükrü ELÇİN

I

Bahçesaray'da bir "Gözyaşı Çeşmesi" vardı Akyar mermerinden yapılmış,
Bu çeşme Kırım Giray'ın gönül ikliminde açan nilüferdi.
Bu çeşme Kerem'di, bu çeşme Aslı'ydı, bu çeşme Dilara Bikeç selsebiliydi,
Bu çeşme gazilerle, erenlerle, şehitlerle beraberdi.

Gaspıralı İsmail bu çeşme başında duydu, sesini tarihin;
Bu çeşmede uyandırdı Cemiller'i, geçmiş zaman hüznüyle hatıralar.
Kuru dallar, bu çeşme akar iken sevinçle yapraklanırdı,
Bu çeşme akar iken akmaz oldu, göç etti Anadolu'ya kuşlar.

Sen, Yayla Dağları'nın rahmeti, sen sevdalara nakış çeşme;
Sen, Sibiryaya yollarında sürgün on binlerin, yüz binlerin yürek acısı.
Sen, Akmesjid camiinde Karahisar'ce bir süllüs,
Sen, Mengli Giray divanında ta'lik yazısı.

Bu gece, tuğa dil bağladı Gazi Giray, kakül-i hoşbu yerine,
Bu gece, Cenevizli tavşan, Gedik Ahmet Paşa Karadeniz'de şahin;
Bu gece, şimşeklere el sallayan süvariler Tuna'dan geçti,
Bu gece, denizi yara yara yaklaştı Kefe'ye, gemileri Fatih'in.

II

Gözleve'de Aşık Ömer'in sazı asılı kalmış duvarda,
Kefe'nin Kızlar Kulesi'nde baykuşlar ötmektedir.
Ay bir sarı gül Çadır Dağı'nda bu gece, donmuş, garip;
Bahçesaray'da Gözyaşı Çeşmesi'nden kan akmaktadır.

Sibiryaya yollarında bir türkütürmüş Sudaklı kız, yanık;
"Sağlıkla kal vatan" derken içimi kemirdi firak.
Hacı Giray'ın türbesinde yanan mum sönmüş artık,
Salacık Boğazı'nda kuşlar ötmez olmuş, susuzluktan çatlamış toprak.

Zehirli rüzgarlar esti Akyar'ın bahtı üstüne,
Zülfü gece, yanağı gündüz gelinleri sardı peygamber yası.
İstanbul'da yayıldı Hırka-i Şerif'den Kur'an sesi perde,
Erik ağaçlarında sallanıp kaldı çocukların rü'yası.

Bu gece gök yüzü kurşunla örtülü,
Bu gecenin karanlığında nefes alamaz insan.
Korkudan göz pınarları kurumuş analar, evlatlar gelmez kaleme,
Bu gece insanlık yerde sürünüyor, memleket olmuş bir zindan.

Biz Geray'dık, biz Çora Batur, biz Edige, biz Dilara Bikeç'dik,
Üç dişli tarak damgamızla aziz-i vakt iken a'da zelil kıldı bizi.
Kırım'da beyaz kefenlere sarılı nur yüzlü ölülerimizle birlikte,
Susuz ceylanlar gibi kaybettik hürriyetimizi.

Biz zamana hüküm edenlerin soyundan, Altaylar'dan gelmişiz,
Tanrı'nın verdiği emanet, Zalim bizden alamaz.
Kasım'da buz tutan göl Mayıs'ta çözülür bir gün,
Gece, gecenin içinde tulu-i haşre kadar sürmez.

III

Sen, Orhon'dan, İdil'den, Sakarya'yla Aras'tan gelen su;
Sen, besmeleyle abdest alanların şiiri Dilara'm.
Bu gece Fatih'in minareleri niyazdadır senin için,
Yağmur yağar bu gece, yer doymaz, ben sana nasıl doyam.

Ayvalık'ta Şükrü Elçin dert için göz yaşına şeydadır,
Akmaz iken akar elbet suyum çeşme, geçer azme hail zulmün korkusu.
Dest busi arzusuyla ölürsem dostlar,
Kuze eylen toprağım sunun anınla yare su.

Ağustos 1981

PROF.DR. ŞÜKRÜ ELÇİN VEFAT ETTİ

Kırım Türkleri için de önemli bir isim olan Halk Edebiyatı bilim adamı Prof. Dr. Şükrü Elçin (96) 27 ekim 2008 günü Ankara'da vefat etti.

Prof.Dr. Şükrü Elçin 1981 yılı Ağustos ayında yazdığı Bahçesaray Çeşmesi adlı şiiri Kırım Tatar Milli Hareketi'nde ve Kırım Tatar Milli Meclisi Mustafa A Kırımoglu'nun hayatında önemli bir yer tutmuştu. Prof.Dr. Şükrü Elçin'in uzun seneler başkanlığını yaptığı Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün yayın organı olan Türk Kültürü Dergisi'nde ve Emel Dergisi'nin 1981 yılındaki 126 sayısında basılan onun Bahçesaray Çeşmesi adlı şiiri, Kırım Tatar Milli Meclisi Başkanı Mustafa A.Kırımoglu'nun 1983 senesinde Taşkent'te tutuklanıp yargılanması esnasında aleyhinde delil olarak gösterilmişti.

Taşkent'teki mahkemesinde Kırımoglu, Bahçesaray Çeşmesi şiirinin anti Sovyet satırlar ve ruh taşıdığı, bunu evinde bulundurarak ve el yazısıyla çoğaltıp dağıtarak Anti Sovyet propağanda yapmakla suçlanmıştı.

Prof.Dr. Şükrü Elçin, 1991 yılında İsmail Gaspıralı'nın doğumunun 140 yılı münasebetiyle tertiplenen milletlerarası konferansa da davet etmiştim. Bahçesaray'ı gezmiş ve duygulu anlar yaşamıştı. Aynı sene içerisindeki Türk Kültürü Dergisi'nde bu konferans ve tebliğlerin bir kısmını yayınlamıştı.

Biz Emel Dergisini 1983 senesinde Ankara'da neşretmeye başladığımız zaman, Ankara Bahçelievler'de hemen yanıbaşımızda bulunan Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Başkanlığını yaptığı zaman tanışmış, desteğini almıştık. Türk kültürü, Türk edebiyatı sevdalısıydı. Zaten bu seveda olmasa, "Bahçesaray Çeşmesi" gibi bir muhteşem şiiri yazamazdı belki de.

Prof. Dr. Elçin, Batı Trakya'da 1912 yılında doğdu. İzmir Erkek Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitiren Prof. Dr. Elçin, Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesinde kurduğu ve başkanlığını yaptığı Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 1982'de emekli oldu.

Halk edebiyatı alanında bir çok eseri bulunan, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün 30 yıl başkanlığını yapan Prof. Dr. Elçin, Türk Kültürü dergisini önce yazı işleri müdürü olarak daha sonra imtiyaz sahibi olarak yayınladı.

"Halk Edebiyatına Giriş" adlı kitabı dolayısıyla Prof. Dr. Elçin'e 1984 yılında Türkiye İş Bankası tarafından "Halk Bilim Büyük Ödülü" verildi.

Ankara'daki evinde vefat eden Şükrü Elçin için 30 Ekim 2008 günü Hacettepe Üniversitesi'nde düzenlenen tören ve Kocatepe Camisinde kılınan cenaze namazı sonrası 31 Ekim 2008 günü Ayvalık'ta toprağa verildi.

Türk Edebiyatına ve bu meyanda Kırım edebiyatına yaptığı unutulmaz katkıları için şükran borçlu olduğumuz Prof.Dr. Şükrü Elçin'e Allah'tan rahmet diliyoruz.

Zafer KARATAY

Emel Kırım Vakfı Başkanı



Prof.Dr.Şükrü Elçin 1991 yılında Ak-gaspıralı Konferan-sında (ikinci sıra sağdan) Nurettin Mahir Altuğ ve Prof.Dr.Ahmet Bi-can Ercilasun'un arasında. En önde Gaspıralının torunu rahmetli İnci Ertem (Z.Karatay arşivi)

Kırım'da Maskaralık :

“Rusya gelsin, Kırım Tatarlarını soykırımdan kurtarsın”

Kırım'da son günlerin gündemini Milli Fırka adına Rusya hükümetine yapılan başvuru oluşturuyor.

QHA'nın 9 Eylül tarihli şaşırtıcı haberinde şu ifadelere yer verilmişti :

“ Kırım Tatar Milli Meclisi ile zit görüşlere sahip olan Milli Fırka sivil toplum teşkilatı, Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev'den Ukrayna'nın, Kırım'ın köklü halkı Kırım Tatarlarına ve Kırım'ın sayıca az olan diğer etnik topluluklara karşı uyguladığı soykırımdan korumasını istedi.

Bildiride “Milli Fırka sivil toplum teşkilatı, Ukrayna'da mümkün tüm koruma yollarını tüketerek, sizi Rusya adına Ukrayna'nın Kırım'ın köklü halkı Kırım Tatarları ve Kırım'ın sayıca az olan diğer etnik topluluklara karşı uyguladığı soykırımdan korumanızı talep ediyoruz. Ukrayna yönetiminin uluslararası teşkilatlara üyelik talebiyle uluslararası anlaşmalar çerçevesinde yasalar kabul ediyor, ancak ülke içinde bunları yerine getirmeyerek dünya örgütlerini kandırıyor” ifadeleri yer alıyor.

...

Bildiri Milli Fırka Başkanı, Poluostrov gazetesinin editörü Vasfi Abduraimov tarafından imzalandı. “ - (QHA, 9 Eylül)

Bu haber bir şaka olmalıydı. Kırım Tatarlarının sorunlarını çözmek için, çarlık döneminde Kırım Tatarlarının vatanını işgal eden, zorunlu göçe sevkeden; Sovyetler döneminde vatanlarında yaşama hakkını elinden alan, sürgüne gönderen; bugünkü problemlerin bir numaralı sorumlusu olan bir devletten medet umuluyordu. Ama QHA ciddiyetindeki bir ajans sakalara yer vermeyeceğine göre bu tam bir kepezalikti.

15 Kırım Tatar sivil toplum kuruluşu ortak bildiri ile bu davranışı kınadı. Artan Kırım Tatar kamuoyu baskısı sonrasında Milli Fırka teşkilatı, Kırım Tatarlarının Ukrayna'dan koruma ricasını içeren Rusya Federasyonu Devlet Başkanı

Dmitri Medvedev ve Rusya Başbakanı Vladimir Putin başta olmak üzere Rusya Hükümetine başvuran Vasfi Abduraimov'un şahsi görüşleri olduğunu ilân etmek zorunda kaldı.

QHA'nın 16 Eylül tarihli haberinde şöyle yazıldı:

Teşkilatın eski Başkanı, Milli Fırka üyesi Ayder Emirov, konu ile ilgili QHA'ya yaptığı açıklamada “Milli Fırka bu başvuru konusunda her hangi bir karar almadı. Abduraimov'un hareketi tamamen özel bir harekettir” dedi. (QHA, 16 Eylül)

KTMM'nin ateşli bir karşıtı olan teşkilatın başkanı demek kafasına göre bildirimler hazırlayıp Rusya'yı göreve davet ediyor.

Yine QHA'nın bugünkü haberinden anlaşıldığına göre hedefine ulaşmış olacak ki bu şaşkın hamlenin yankısı ta Moskova'dan çınladı. Kırım'ın Rusya'ya ait olması gerektiğini çekinmeden söyleyen Konstantin Zatulin Ukrayna tarafından istenmeyen adam ilan edilmiş ve Ukrayna'ya girişi yasaklanmıştı. Zatulin şöyle buyurmuş:

“Rusya parlamentosu BDT meselelerinden sorumlu başkan yardımcısı Konstantin Zatulin Milli Fırka'nın talebini yorumlayarak Rusya'nın Kırım'da yaşayan bütün etnik grupların hayatlarını sürdürmeleri için normal şartların olmasıyla ilgilendiğini belirtti.

...

Zatulin Milli Fırka'nın bu isteğine resmi bir şekilde cevap geleceğini açıkladı.” (QHA, 1/ Eylül)

Ne güzel... Rusya gelsin, Kırım Tatarlarını Ukrayna'nın soykırımından kurtarsın. Başka bir arzunuz?

Kimse Ukrayna'nın politikalarının Kırım Tatarlarının sorunlarına yeterince eğildiğini, zorluk çıkarmadığını, meselelerini çözdüğünü söylemiyor. Ama Kırım Tatarlarını yok olmanın eşliğine getirenlerden yardım talep eden maskaralığın da tutar tarafı yok. Şu andaki gerçek, Kırım'ın Ukrayna'nın bir parçası olduğudur. Rusya'nın bir parçası olsaydı bütün problemler çözülür müydü dersiniz..?

Diasporada da bu tür hareketlerin destekçiliğini yapıp birleştiricilik, farklı düşüncelere tahammül vs. adlarıyla allayıp pullayanlar da oluyor. Ne diyelim? Allah akıl fikir versin...



SEFA
oteli

ЧАСТНОЕ ДОМОВЛАДЕНИЕ
ОТДЫХ И ПРОЖИВАНИЕ

г. Симферополь
пер. Шаталова, 14
тел.: (0652) 25-16-47
моб. 8-050-653-69-89
e-mail: kakura@mail.ru

İPEK KLİŞE

Cevat Mandacı

*Tabela & Şilt & İsimlik & Şablon
Eloksallı Düz ve İndirme Madeni Etiket
Hediyelik Eşya İmalat ve Baskıları
Çelik Klîşe & Rozet & Bilumum Kalıp İşleri
Hotel Tanıtım ve Tasarım İmalatı
Lisans üstü teknik çalışma*

Adres : Yüksek Kaldırım Cad.
Anadolu Han No:13/15
Karaköy - İstanbul

Tel : (212) 249 63 06
(212) 244 20 55
Faks: (212) 243 80 54

www.ipekklise.net info@ipekklise.net

VEFAT

Resmiye Molbaylı

04.10.2008 tarihinde
New York'ta vefat etti.
Yakınlarına başsağlığı dileriz.

VEFAT

New York'taki Kırım Derneği'nin eski
kurucularından olup senelerce başkanlığını yapan
Şefik Gürdemir'in eşi

Vasfiye Gürdemir

10.09.2008 tarihinde vefat etti.
Yakınlarına başsağlığı dileriz.

KONAKBAY

Kırım Tatar Ev Yemekleri

Derneğimizin Kırım Tatar ev
yemeklerinin sunulduğu ikram salonu
Konakbay hizmetinizde.

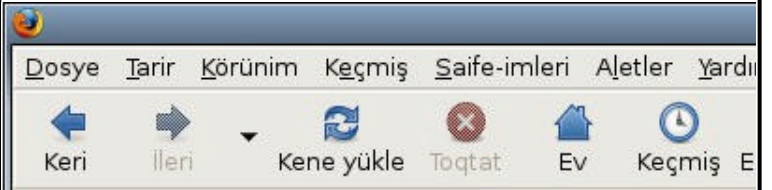
Toplu yemekleriniz, özel günleriniz için
derneğimizle irtibata geçiniz.

Çibörek, köbete, tatarası ve diğer
lezzetler Konakbay'da.

(212) 534 92 31

İnternette Kırım Tatarca gezin...

İnternet Explorer'ın en büyük rakibi Firefox için Kırım
Tatarca eklentisi çıktı.



Kansas City, Missuri'de yaşayan 32 yaşında-
ki yazılım mühendisi Reşat Sabıq tarafından
açık kaynak yazılım esaslı Firefox için hazır-
lanan eklenti sayesinde programın arayüzü-
nün en görülen kısımlarını Kırım Tatarcaya
çevirebiliyorsunuz.

Eklenti şu adresten indirilerek kullanılabilir:
yiyor:

<https://addons.mozilla.org/en-US/firefox/addon/7420>

Temennimiz bu tür çalışmaların artması ve yaygınlaşmasıdır.

KADINLAR KOLU TOPLANTISI

Her ayın 3. pazarı saat:14:00'te.

İlk toplantı 16 / 11 / 2008'de... Manti Günü yapılacaktır.

İkinci Toplantı 21 / 12 / 2008'de..

Bütün hanımlarımızı derneğimizin

Konakbay salonundaki toplantımıza bekliyoruz.

Ülker ŞANLI